

NORGES KONTAKTPUNKT
FOR ANSVARLIG NÆRINGSLIV

OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv

Kontaktpunktets undersøkelse om kjennskap og arbeidsmetoder i næringslivet

Innholdsfortegnelse

Innledning og metode	3
Kvantitativ metode	3
Kvalitativ metode	5
Kjennskap til OECDs retningslinjer og Kontaktpunktet	7
OECDs retningslinjer i dybdeintervjuene	10
Kjennskap til Kontaktpunktet	11
Kontaktpunktet i dybdeintervjuene	11
Selskapenes arbeid med ansvarlig næringsliv	13
Opplevd relevans for bedriftene	17
Risikokartlegginger	19
Drivere for ansvarlig næringsliv – « <i>det er jo verdier som blir atferder</i> »	25
Føringer i anbudprosesser – « <i>Det er mye synsing på disse 'myke' kriteriene</i> »	25
Dybdeinformantene om bedriftenes arbeid med ansvarlighet	27
Ekstern kompetanse	28
Aktsomhetsvurderinger og interessentdialog	28
Eksempelets makt: « <i>Trenger mer praktisk – fordi det er forferdelig komplekst</i> »	30
Bedriftene om åpenhetsloven	32
Dybdeinformantene om åpenhetsloven: « <i>Alt i alt er det veldig positivt</i> »	35
Hvordan har loven påvirket bedriftenes arbeid?	35
Lovens andre virkninger	36
Hva er det med <i>åpenhet</i> ?	37
Forbrukertilsynet og åpenhetsloven	39
Veilednings- og informasjonsbehov	40
Behov for veiledning i forbindelse med åpenhetsloven	42
Dybdeinformantene om informasjons- og veiledningsbehov	47
Kvantitative hovedfunn	48
Konklusjoner fra den kvalitative analysen	49

Innledning og metode

Undersøkelsen kartlegger kjennskapen til og arbeidet med OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv blant norske næringslivsledere. Undersøkelsen er gjennomført av Sentio, på vegne av Kontaktpunktet.

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper er anbefalinger fra OECD-landene for å fremme ansvarlig næringsliv i alle sektorer. Alle OECD-land, og andre land som har sluttet seg til OECDs retningslinjer, er forpliktet til å opprette et nasjonalt kontaktpunkt som behandler klager ved påstand om at bedrifter ikke har fulgt anbefalingene i OECDs retningslinjer, samt skal bidra til å gjøre OECDs retningslinjer kjent. Undersøkelsen gir blant annet et innblikk i *kjennskap til og bedriftenes arbeid med OECDs retningslinjer* i norsk næringsliv.

Både kvalitativ og kvantitativ metode har blitt brukt i denne rapporten. I den kvantitative undersøkelsen intervjues ledere fra 600 bedrifter, hvorav 188 har aktivitet både i og utenfor Norge. For å gi innsikt i målgruppens tanker, meninger og erfaringer, har vi også gjort en kvalitativ analyse.

Kvantitativ metode

Spørreundersøkelsen er gjennomført på telefon av Norstat i perioden 11. januar til 27. januar 2023. Utvalget består av bedriftsledere, som svarer på vegne av bedriften de representerer. Som leder for bedriften vil respondentene ha god oversikt over bedriftens bruk av regelverk og retningslinjer, men det kan være tilfeller der bedriftsleder har delegert ansvar for regelverk til andre personer i virksomheten. I intervjuene med respondentene fremgår det at enkelte bedrifter også bruker ekstern kompetanse for å oppfylle krav til OECD-regelverk. Det er altså er ikke uvanlig at daglig leder setter dette ansvaret over til andre. Kjennskap til regelverk og retningslinjer kan dermed være lavere enn forventet fordi bedriftslederne i mindre grad jobber med det i hverdagen.

På spørsmål som handler om kjennskap eller kunnskap knyttet til regelverk, vil respondenten svare både på vegne av bedriften og på vegne av seg selv. Det er deres individuelle kunnskap og kjennskap som måles når de spørres om kjennskap til retningslinjer og regelverk. Det kan være enkelte bedriftsledere har jobbet mer direkte med regelverk og retningslinjer enn hva andre har, noe som vil reflekteres i kjennskap til regelverk og retningslinjer. Ideelt bør en kunne skille mellom hvor mye kunnskap den enkelte respondent har om regelverk og retningslinjer og hvor mye kunnskap bedriften i sin helhet innehar. Det vil dessverre ikke være mulig. Det antas likevel at selv om daglig leder ikke nødvendigvis behøver å ha fullstendig oversikt over OECDs retningslinjer, vil det være naturlig å anta at de likevel har kontroll over det meste av bedriftens arbeid. Deres svar, selv om det er noe avhengig av en enkeltpersons kunnskap, vil kunne være representativt for bedriften de svarer for.

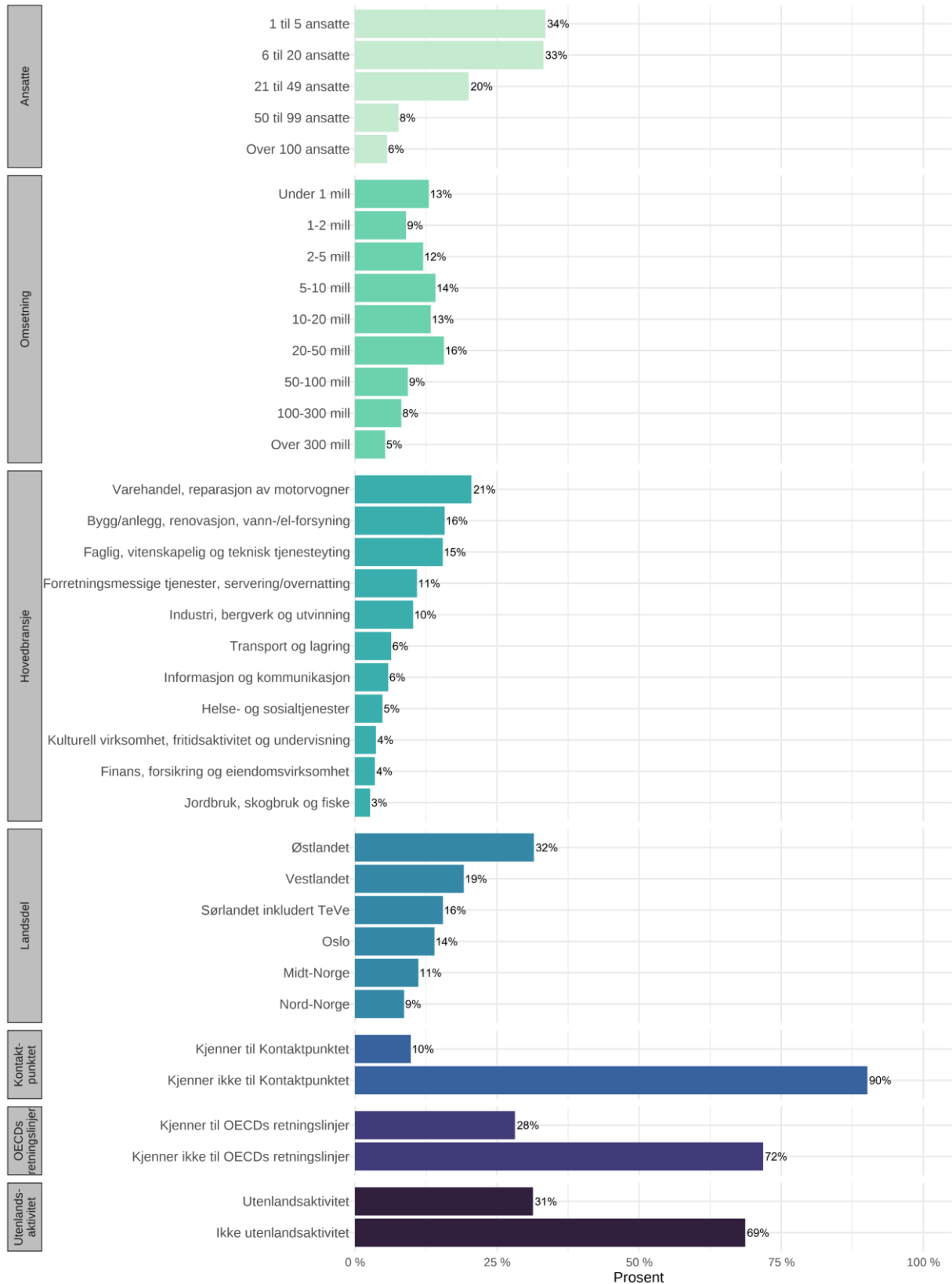
Informasjon om antall ansatte og omsetning er hentet fra Brønnøysundregistrene. Denne informasjonen er sist oppdatert for året 2021, da 2022-tallene ikke var offentliggjort da spørreundersøkelsen ble gjennomført. Merk at både antall ansatte og omsetning i 2021 kan bære preg av koronapandemien, som innebar restriksjoner samt annerledes og usikker drift for mange bedrifter. Både antall ansatte og omsetning kan dermed være annerledes når de blir intervjuet enn hva bakgrunnsinformasjonen skulle tilsa. Det bør regnes med en noe større feilmargin blant alle respondentene, om så noe større feilmargin enn hva en vanligvis opererer med.

Også informasjon om landsdel og hovedbransje hentes fra Brønnøysundregistrene, men denne informasjonen antas å være mer stabil. Av statistiske hensyn er enkelte bransjer slått sammen, da en gruppe med bare et par observasjoner ikke vil være veldig nyttig som analyseenhet. Den nye

grupperingen baseres på nærliggende bransjer og med ønske om å få en relativt jevn fordeling av bedrifter i hver bransje.

Figuren under viser utvalget brutt ned på bakgrunnsvariablene.

Figur 1 - Bakgrunnsvariabler. N = 600

Signifikante forskjeller mellom undergruppene (for eksempel mellom bedriftene med og uten aktivitet utenfor Norge) vil bli kommentert i rapporten. Alle respondentene er anonyme, og deres deltakelse har vært frivillig og uten økonomiske incentiver. For de som deltok har bakgrunnsinformasjon blitt sammenkoblet med svarene deres, men ingen direkte identifiserbar informasjon er med i datagrunnlaget. Bakgrunnsinformasjonen har blitt kodet om til inndelinger for å begrense hvor mye informasjon som kan sammenstilles uten å ha tilgang til rådata. Det anbefales ikke at rådata tilgjengeliggjøres offentlig, men rapporten er tilstrekkelig anonymisert til publisering.

I nedbrytningen av resultatene utføres det statistiske tester for å kontrollere om det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene det testes for. Hvis det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene, eksempelvis de med og uten utenlandsaktivitet, betyr det at man kan være 95 % sikker på at forskjellene er reelle for alle bedriftene i Norge og ikke skyldes tilfeldigheter blant de som er spurt. I tabellvedlegget presenteres statistisk signifikante forskjeller med farger og *. Med mindre annet spesifiseres presenteres kun statistisk signifikante forskjeller i rapporten. Statistisk signifikans i analysen beregnes med kji-kvadrattester, t-tester og Anova-tester. I testingen testes én gruppe mot alle gruppene innenfor samme kategori. Eksempelvis testes det for om de med 1-5 ansatte svarer signifikant annerledes enn de som *ikke* har 1-5 ansatte. Forskjeller er dermed statistisk signifikant dersom de med 1-5 ansatte svarer signifikant annerledes enn summen av alle andre bedrifter som ikke har 1-5 ansatte.

Sammenligning over tid: Rapporten bygger på Sentios rapport fra 2020, som igjen bygger på en rapport utført av IPSOS MMI i 2013. Samme metode ble benyttet den gangen (telefonintervju med respondenter fra Norstats næringslivspanel, n=600), men selve undersøkelsen gikk i 2013 kun til respondenter som bekreftet at de hadde aktivitet utenfor Norge (n=303). Sammenligning med 2013-tall vil derfor bare gjelde de 253 respondentene i 2019 og de 188 respondentene i 2023 med slik virksomhet. Vi gjør også oppmerksomme på at spørsmålet om utenlandsaktivitet ble stilt som et enkeltstående spørsmål i 2019 og 2023, mens respondentene i 2013 fikk ett spørsmål per type aktivitet utenfor Norge (ett spørsmål for «har eiere», ett for «har investeringer» osv.). Dette kan i teorien påvirke sammensetningen av respondenter, og sammenligning med 2013 må derfor gjøres med et lite forbehold.

Når det gjelder sammenligning med den seneste gjennomføringen, er flere av spørsmålene enten nye i 2023 eller har blitt omformulert på en slik måte at resultatene ikke er sammenlignbare – men så langt det er mulig, blir tallene i rapporten sammenlignet med tall fra 2019 (publisert 2020). Alle signifikante endringer er kommentert i tekst.

Kvalitativ metode

Den kvalitative datainnsamlingen bestod av seks semistrukturerte dybdeintervjuer, som fant sted i januar/februar 2023. Intervjuene varte i 45-60 minutter, og ble gjennomført på telefon. Intervjueren noterte svarene. Informantene fikk tilbud om å se intervjuguiden på forhånd, noe én informant benyttet seg av.

Rekruttering: Fire informanter ble rekruttert blant tidligere deltakere på kurs i regi av Kontaktpunktet. Sentio fikk en liste med forslag til informanter (navn, stilling, bedrift og kontaktinformasjon), og gjorde et utvalg med sikte på å innhente erfaringer fra forskjellige typer virksomhet. To informanter ble rekruttert blant respondentene fra Norstats næringslivspanel; her var det et kriterium at bedriften skulle være omfattet av åpenhetsloven.

Informantprofiler: Hvor mye informasjon vi oppgir om informantene, er en avveining. Utbyttet av denne typen kvalitativ datainnsamling er ikke i utgangspunktet særlig sårbart for informantutvalg,

siden informantenes bidrag uansett er ment å være deres (subjektive) meninger og erfaringer. Nettopp fordi det er subjektivt, er det også mye bakgrunnsinformasjon som er relevant – f.eks. stilling, bedriftens størrelse og eierstruktur, og (særlig) deres faktiske kjerneaktivitet og skadepotensial.

Det er likevel begrenset hvor mye vi kan fortelle om informantene, samtidig som anonymiteten deres ivaretas.

Informant A: Rekruttert fra kvantitativ undersøkelse. *Marketing, communication and sustainability manager*, stort selskap med kontorer i flere land. *Produktutvikling*.

Informant B: Rekruttert fra KP-kurs. *VP Sustainability*, delvis statlig eid, børsnotert selskap med aktivitet i krevende markeder.

Informant C: Rekruttert fra KP-kurs. *Innkjøpsrådgiver for bærekraft*, statlig eid selskap med noe utenlandsaktivitet.

Informant D: Rekruttert fra KP-kurs. *HMS-leder*, stort selskap med kontorer i flere land. *Logistikk*.

Informant E: Rekruttert fra KP-kurs. *Prosjektleder bærekraft*, stort, børsnotert selskap med kontorer i flere land. *Teknologiutvikling*.

Informant F: Rekruttert fra kvantitativ undersøkelse. *Prosjektleder*, liten bedrift med internasjonale underleverandører. *Aktivitet i Norge som innebærer naturinngrep*.

For at det skal være mulig å få et inntrykk av hvor utbredt en mening er, eller å vite hva en informant som sier en ting om et tema, tenker om et annet tema, identifiserer vi som hovedregel informantene (med bokstav) når de siteres i teksten. Den analytiske verdien av å vite hvem som er kilden, veies løpende mot kostnaden ved svekket anonymisering (som varierer etter f.eks. tematikk), og noen av uttalelsene gjengis *uten* henvisning.

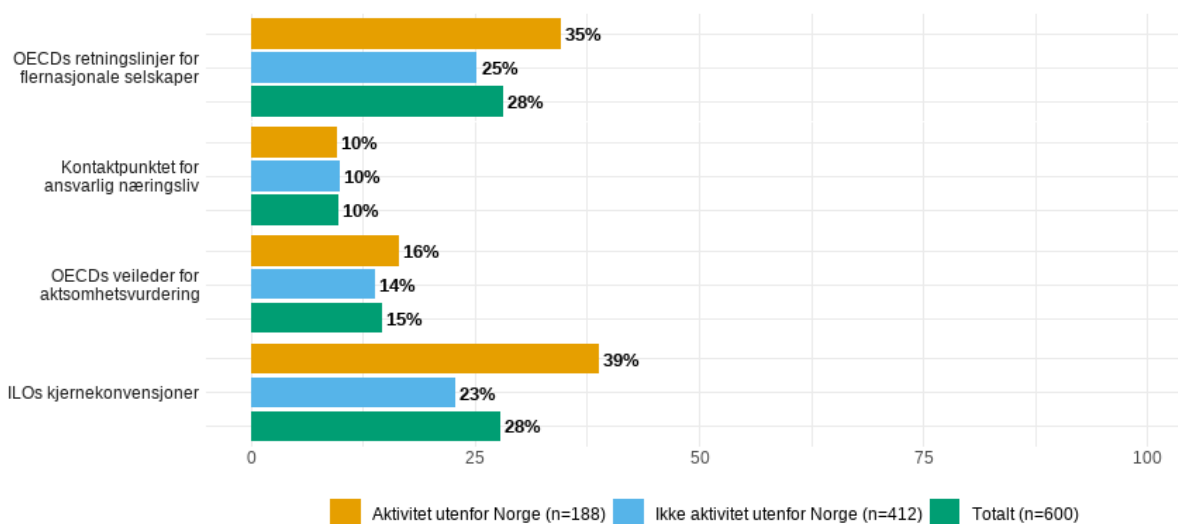
Kjennskap til OECDs retningslinjer og Kontaktpunktet

I dette kapitlet presenteres kjennskapen til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, Kontaktpunktet, OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger og ILOs kjernekonvensjoner. Et av hovedfunnene er at kjennskapen til OECDs retningslinjer og Kontaktpunktet har gått noe ned, sammenlignet med undersøkelsene i 2013 og 2019. Denne nedgangen er ikke signifikant; det er altså kun små forskjeller mellom årene.

Samlefiguren nedenfor viser andelene som har svart «har kun hørt om dem», «har satt meg litt inn i dem» eller «kjenner dem godt». Sammenstillingen av disse tre svaralternativene brukes som mål på total kjennskap. Detaljerte resultater for alle svaralternativer er tilgjengelige i tabellvedlegget.

Respondentene som utgjør gruppen med *aktivitet utenfor Norge /utenlandsaktivitet* (n=188), er de som svarte «ja» på spørsmålet «**Har din bedrift aktivitet utenfor Norge, dvs. har eiere, investeringer, produksjon, eksport, egenimport eller import via agenter?**».

Figur 2 - Samlefigur. Kjennskap blant bedrifter med og uten internasjonal virksomhet. Andel som oppgir at de «har kun hørt om dem» / «har satt meg litt inn i dem» / «kjenner dem godt».

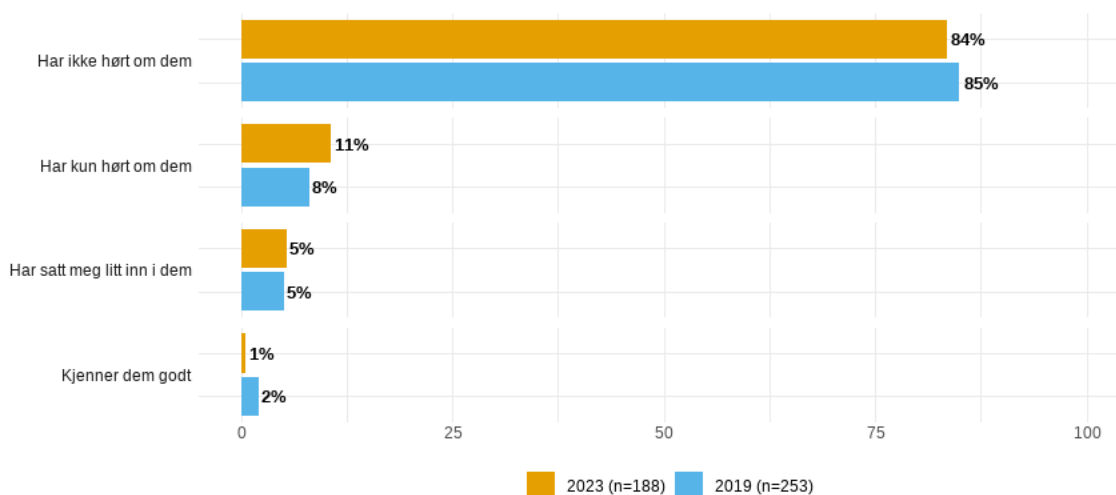
Det er generelt lite kjennskap til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv blant norske bedriftsledere. Tallene for bedrifter med aktivitet utenfor Norge viser at:

- 35 % av bedriftslederne med utenlandsaktivitet har kjennskap til OECDs retningslinjer.
- 10 % kjenner til Kontaktpunktet.
- 16 % har kjennskap til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger.
- 39 % kjenner til ILOs kjernekonvensjoner. Dette er en signifikant høyere andel enn i 2019 (24 %).

Det er bare når det gjelder kjennskap til ILOs kjernekonvensjoner at det er en markant forskjell mellom bedriftsledere med og uten internasjonal virksomhet. På de øvrige punktene er kjennskapen jevnt fordelt mellom de to gruppene. 7 % av bedriftene med utenlandsaktivitet svarer at de kjenner ILOs kjernekonvensjoner godt, mot 0 % (1 bedrift) av de som ikke har aktivitet i utlandet.

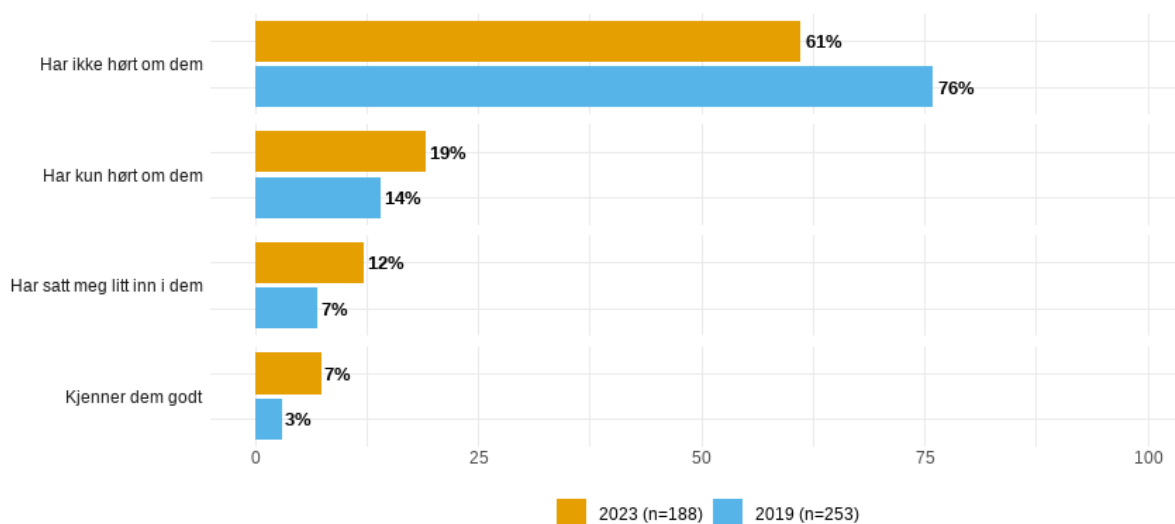
I figurene under vises alle svarkategorier for bedriftene med utenlandsaktivitet ved de forskjellige måletidspunktene.

Figur 3 - Kjenner du til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv?

- Totalt 16 % av bedriftene med aktivitet utenfor Norge, har kjennskap til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger.¹ Dette er omtrent tilsvarende som i 2019 (15 %).
 - 11 % oppgir at de kun har hørt om OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger, 5 % har satt seg litt inn i den og 1 % (én respondent) kjenner den godt.
- Kjennskapen øker med bedriftsstørrelse, og blant bedriftene med minst 100 ansatte (både med og uten utenlandsaktivitet), har 36 % kjennskap til veilederen. 22 % av bedriftene med 50-99 ansatte har kjennskap til veilederen – en høyere andel enn blant de som har færre enn 50 ansatte, men forskjellen er ikke signifikant.

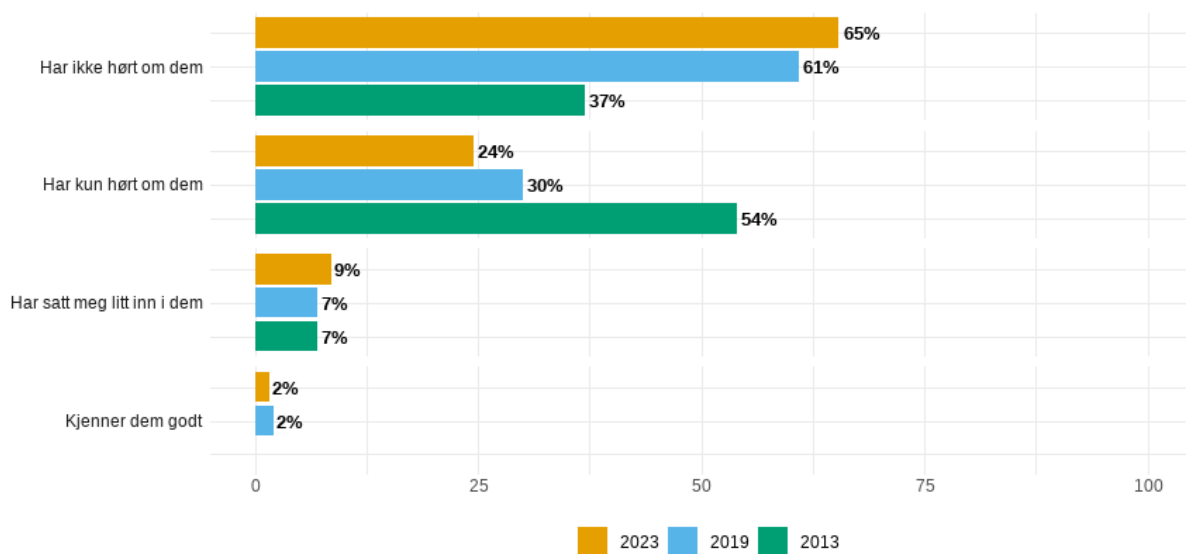
Figur 4 - OECDs retningslinjer inkluderer forventning om å respektere rettighetene i ILOs kjernekonvensjoner. Hvor godt kjenner du til ILOs kjernekonvensjoner?

¹ Merk at det er én respondent i 2023 som svarer at hen kjenner veilederen godt – noe som rundes av til 1 % i figur 3. Derfor blir summen av svaralternativene for kjennskap i denne figuren 17 %, selv om den reelle summen er 16 % (som i figur 2).

- Totalt 38 % av bedriftene med aktivitet utenfor Norge har kjennskap til ILOs kjernekonvensjoner. Dette er en signifikant økning fra 2019, da 24 % oppga å ha kjennskap til kjernekonvensjonene.
 - De fleste som oppgir å ha kjennskap, har kun hørt om dem (19 %). 12 % sier de har satt seg litt inn i dem, mens 7 % oppgir at de kjenner dem godt.
 - Det er en signifikant forskjell i kjennskap til ILOs kjernekonvensjoner mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet. 7 % av bedriftene med utenlandsaktivitet kjenner dem godt, mot 0 % av de uten utenlandsaktivitet. Total kjennskap for de med utenlandsaktivitet er på 39 %, mot 23 % av de uten utenlandsaktivitet.
- Den totale kjennskapen blant bedriftene med minst 100 ansatte, ligger på 60 %. 18 % av bedriftene med over 100 ansatte svarer at de kjenner ILOs kjernekonvensjoner godt; en signifikant høyere andel enn blant bedrifter med færre enn 100 ansatte.

Figur 5 - Kjenner du til OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, også kalt OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv? N (2023) = 600

- Totalt 35 % av bedriftslederne med internasjonal virksomhet, har kjennskap til OECDs retningslinjer.
 - 24 % oppgir at de kun har hørt om dem, 9 % har satt seg litt inn i dem og 2 % kjenner dem godt.
- Signifikant færre svarer i 2023 at de kun har hørt om retningslinjene, sammenlignet med 2019.
 - Andelen som svarer at de *ikke* har hørt om dem, er litt høyere i 2023 enn i 2019, men denne endringen er ikke signifikant.
- Blant bedrifter med over 100 ansatte er det til sammen 50 % som har kjennskap til OECDs retningslinjer.
 - 29 % av bedriftene med minst 100 ansatte svarer at de kun har hørt om retningslinjene, og 21 % svarer at de har satt seg litt inn i dem. Det er signifikant flere som har satt seg inn i retningslinjene blant de med over 100 ansatte, sammenlignet med mindre bedrifter.

- Av de som kjenner Kontaktpunktet, oppgir 64 % at de også kjenner til OECDs retningslinjer.

OECDs retningslinjer i dybdeintervjuene

Alle informantene har (i hvert fall litt) kjennskap til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, og halvparten av dem jobber i bedrifter som nevner eller viser til Retningslinjene på nettsidene sine.

En av de to informantene som ikke har gått på kurs hos Kontaktpunktet, har egne erfaringer med å jobbe med OECDs retningslinjer. Han beskriver dem som «*helt grunnleggende*» fordi bedriften må forholde seg til dem for i det hele tatt å bli vurdert for oppdrag: «*Vi er registrert i en portal for offentlige anskaffelser, og der er det forskjellig man må legge inn for å bli kvalifisert. Blant annet må vi bekrefte at vi bruker OECDs retningslinjer*». (F)

Kursinformantene forbinder, naturlig nok, Retningslinjene med Kontaktpunktet. Når hun blir spurt om sitt inntrykk av Retningslinjene (og om de oppleves som tydelige/relevante/dekkende), svarer en informant: «*De gjør jo for så vidt det. Det er jo noe vi jobber etter. (...) De oppleves jo tydelige – men blokka med retningslinjer er jo omfattende, så den supplerende veiledningen har vært veldig fin, egentlig*». (C)

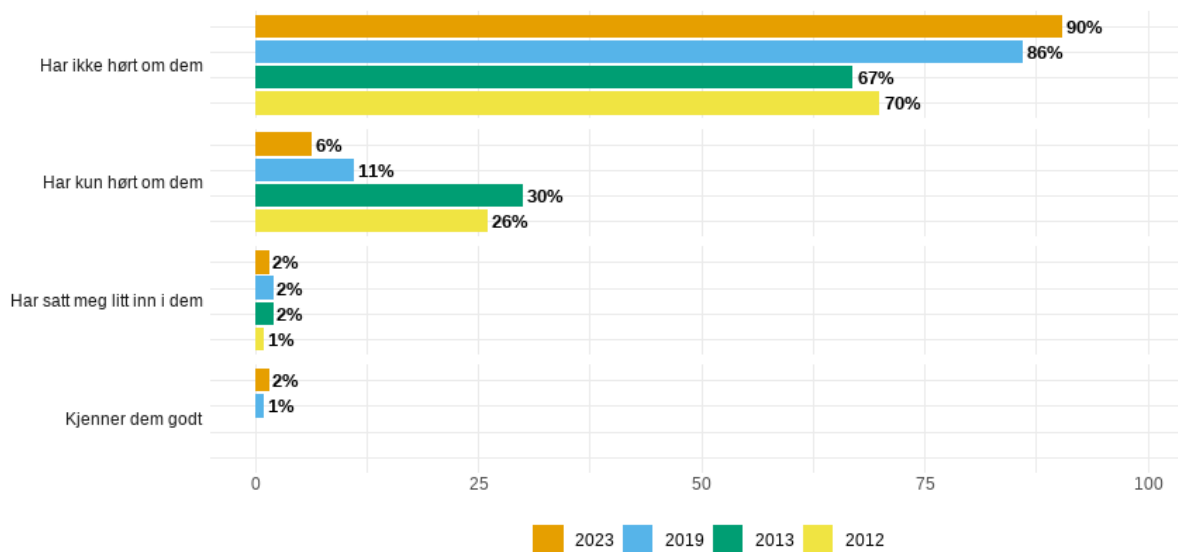
En annen informant forteller at hun «*... har dem i papirform på pulten, og bruker også ganske aktivt den kompetansen jeg fikk på Kontaktpunktet-kurs (...)*. Hun opplever dem som «*[g]reie og håndterbare retningslinjer (...)* særlig når du får hjelp til å strukturere, som Kompasset». (E)

Bedriften til denne informanten har forpliktet seg til å jobbe i henhold til **FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter**. Bedriften viser ikke til OECDs retningslinjer – men, som hun sier, «*de har jo store overlapp. Vi har også, som kvalitetsansvarlige, sjekket hvor vi ligger på det kompasset. Ikke en full sjekk, men ... det er sterk bevissthet. Mindre om OECD enn FN, og jeg vet at det [er litt ulikheter]. Men vi kjører FN*».

Også en annen informant forteller at de forplikter seg til å «*jobbe i henhold til FNs prinsipper – og de refererer jo også OECD til*». Hun mener at de derfor *de facto* har integrert OECDs retningslinjer i bedriften, «*siden [FN-prinsippene] er mor-dokumentet*». (B) Hun legger til at «*I den grad vi slår opp, er det i FN-prinsippene. Og de leser vi ganske ofte*».

Kjennskap til Kontaktpunktet

Figur 6 - Kjenner du til det norske OECD kontaktpunktet, også kjent som Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv?
2023: n = 188, 2019: n = 253

Totalt er det 10 % som oppgir at de har kjennskap til Kontaktpunktet i 2023. Som figuren viser, har kjennskapen til Kontaktpunktet har gått ned sammenlignet med de tidligere undersøkelsene – men nedgangen fra 2019 til 2023 er ikke signifikant. Merk at antall respondenter ikke er tilgjengelig for 2012 og 2013.

- Kjennskapen er signifikant høyere blant bedrifter med 100 eller flere ansatte, sammenlignet med bedrifter med færre enn 100 ansatte. Blant bedrifter med over 100 ansatte er det 74 % som *ikke* har hørt om Kontaktpunktet; en signifikant lavere andel enn blant de øvrige bedriftene.

De som svarte at de kjente til Kontaktpunktet, ble spurt om hva Kontaktpunktet tilbyr. Her svarte en svært høy andel (75 %) at de ikke vet hva Kontaktpunktet tilbyr. Det er ingen forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet, og ingen forskjeller sammenlignet med 2019-resultatene. Resultatet viser at de med *kjennskap* til Kontaktpunktet, har lite *kunnskap* om Kontaktpunktet.

Kontaktpunktet i dybdeintervjuene

De to informantene som ble rekruttert via spørreskjemaet, hadde ikke hørt om Kontaktpunktet før undersøkelsen, og har altså ikke uttalt seg om Kontaktpunktet. De fire som har vært på KP-kurs, er gjennomgående positive til både Kontaktpunktet og kurset – selv om en kommenterer at det norske miljøet er veldig lite, og har et «*forholdsvis lite innslag av praktisk erfaring; det opplever vi at det er lite av i diskusjonen*». (B)

En annen informant sier om Kontaktpunktet at hun «*reklamerer veldig for det, rett og slett (...)* Det er en god fortolkning der, for å bli bedre kjent med Retningslinjene. (E)». Hun synes også det er veldig bra at Kontaktpunktet har frokostmøter og er oppsøkende («*går ut til nettverket av ekstra interesserte og tilbyr oppdatert info*») – og både hun og en annen informant trekker fram Ansvarlighetskompasset, som de opplever som håndfast og nyttig.

En informant har snakket med noen som har vært involvert i en *klagesak* hos Kontaktpunktet, og kan gjenfortelle at det generelt gikk bra – men «*er litt løst i formen angående prosess og prosedyre. Det kan man se på*».

Informantene er ellers samstemte i at Kontaktpunktet er (for) lite kjent, tatt i betraktning hvor nyttige de kan være. «De er jo faglig sterke. (...) Tidligere har jeg tenkt at det kan være et forbedringspotensial at de kan gjøre rollen sin mer kjent». (C)

«Fylkeskommunene (...) er i hvert fall en arena som burde vite om Kontaktpunktet. Ble overraska når det var helt ukjent også der». (E)

Kurserfaringer: Informantene var gjennomgående fornøyde med kurset, og (alle) satte mest pris på innslagene av praktiske eksempler og erfaringsutveksling: «Det bra med kurset, var praktiske eksempler fra andre virksomheter. Og erfaringer fra andre, det er kjempenyttig, og det kunne det vært mer av – gjennomgangen av metoden kan jo bli veldig teoretisk». (C)

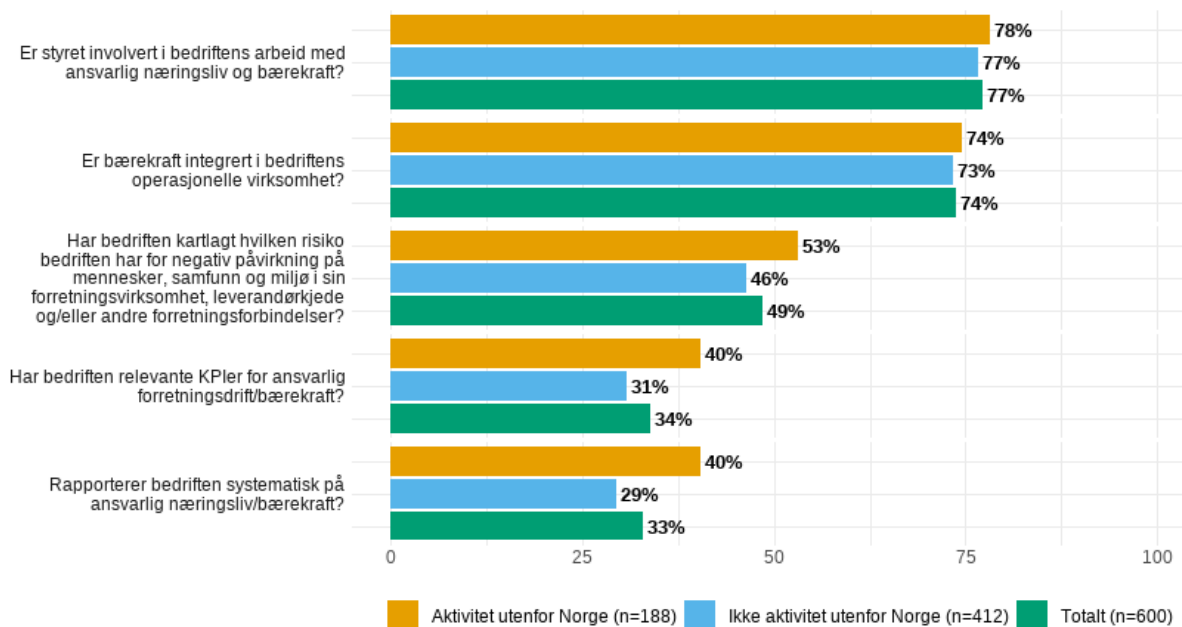
«Synes det er fint med sammensetningen av forskjellige bransjer. (...) Det er kanskje tekstilbransjen som har det største spennet, og så ser man hvilke utfordringer de har stått i, og tatt tak i. Veldig positivt». (D)

To informanter har konkrete innspill om kursopplegget. En skulle ønske at hun var bedre forberedt før den første gangen hun gikk på kurs – og tror det hadde vært nyttig å gjøre forarbeid i sin egen bedrift. En annen kommenterer at de fire samlingene «kanskje kunne vært tre, med litt lengre dager. Men det er småpirk. Jeg synes det var veldig relevant».

Selskapenes arbeid med ansvarlig næringsliv

Bedriftslederne i utvalget ble spurt om hvordan de arbeider med ansvarlig næringsliv i bedriften. Figuren under viser andelen som svarer ja på de ulike spørsmålene.

Figur 7 - Selskapets arbeid med ansvarlig næringsliv

Det er relativt små forskjeller mellom de med og uten utenlandsaktivitet i 2023, noe som også var tilfelle i 2019.

77 % oppgir at styret er involvert i bedriftens arbeid med ansvarlig bærekraft og 74 % oppgir at bærekraft er integrert i bedriftens operasjonelle virksomhet.

- Fra 2019 til 2023 er det en signifikant økning i andelen som svarer at styret er involvert i bedriftens arbeid med ansvarlig næringsliv og bærekraft, fra 67 % i 2019 til 77 % i 2023. Det er også en tydelig sammenheng med størrelsen på bedriften, hvor de største bedriftene i større grad svarer at dette er tilfelle for dem.
- Det er ingen signifikante forskjeller fra 2019 til 2023 når det gjelder spørsmålet om hvorvidt bærekraft er integrert i bedriftens operasjonelle virksomhet, men det er igjen en tydelig sammenheng med bedriftsstørrelse – og 97 % av bedriftene med over 100 ansatte har integrert bærekraft i sin operasjonelle virksomhet. Mønsteret er det samme som i 2019.

Nesten halvparten av bedriftene (49 %) har kartlagt risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet.

- Andelen er noe høyere blant bedrifter med aktivitet utenfor Norge enn blant de øvrige bedriftene, men forskjellen er ikke signifikant.
- 33 % av bedriftene med 5 eller færre ansatte rapporterer at de har kartlagt slik risiko, mot 82 % av de med over 100 ansatte.
- Av de som *ikke kjenner til* OECDs retningslinjer er det signifikant flere (53 %) som sier at de *ikke* har kartlagt risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø, sammenlignet med de som kjenner til OECDs retningslinjer (38 %).

34 % av bedriftene har relevante KPIer for ansvarlig forretningsdrift/bærekraft.

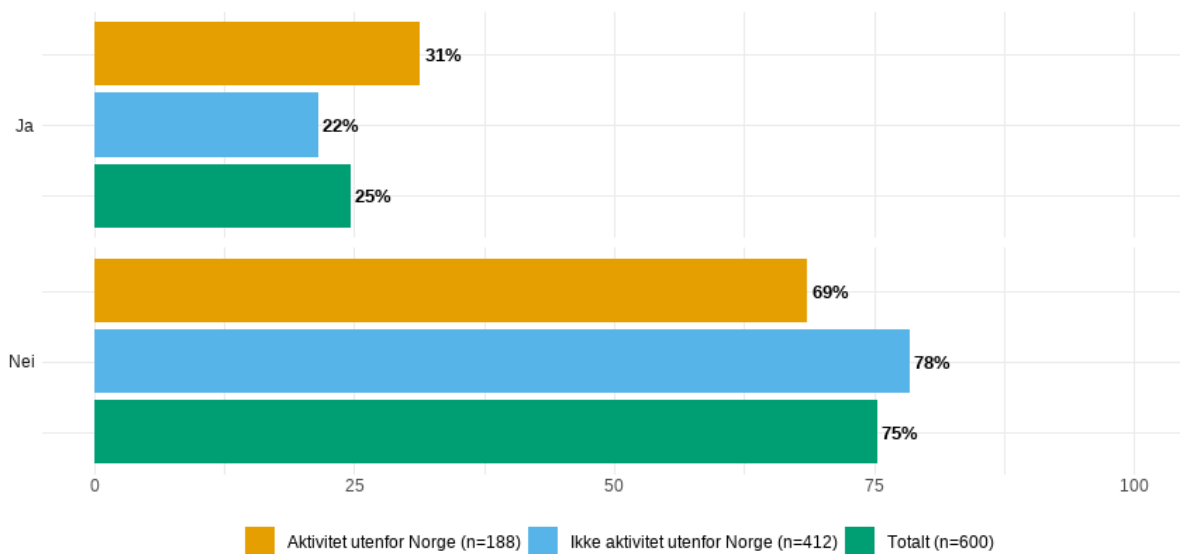
- En litt større andel av bedriftene med aktivitet utenfor Norge har svart at de har relevante KPIer for ansvarlig forretningsdrift/bærekraft (40 %), sammenlignet med bedriftene uten utenlandsvirksomhet (31 %), men forskjellen er ikke signifikant.
- Andelen som har relevante KPIer, varierer fra 16 % av bedriftene med 5 eller færre ansatte til 71 % av de som har minst 100 ansatte.
- Andelen som har relevante KPIer, er større blant de som kjenner til OECDs retningslinjer (44 %) enn blant de øvrige bedriftene (30 %).

33 % av bedriftene rapporterer systematisk på ansvarlig næringsliv/bærekraft.

- Andelen er litt større blant de som har aktivitet utenfor Norge (40 %) enn blant andre bedrifter (29 %), men forskjellen er ikke signifikant.
- Det er en klar sammenheng mellom bedriftsstørrelse og hvor stor andel som rapporterer systematisk på ansvarlig næringsliv/bærekraft. Andelen som rapporterer systematisk på ansvarlig næringsliv/bærekraft, varierer fra 16 % blant bedrifter med 5 eller færre ansatte til 79 % av bedrifter med over 100 ansatte.

Deretter ble bedriftene spurt om de har én eller flere ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv/bærekraft.

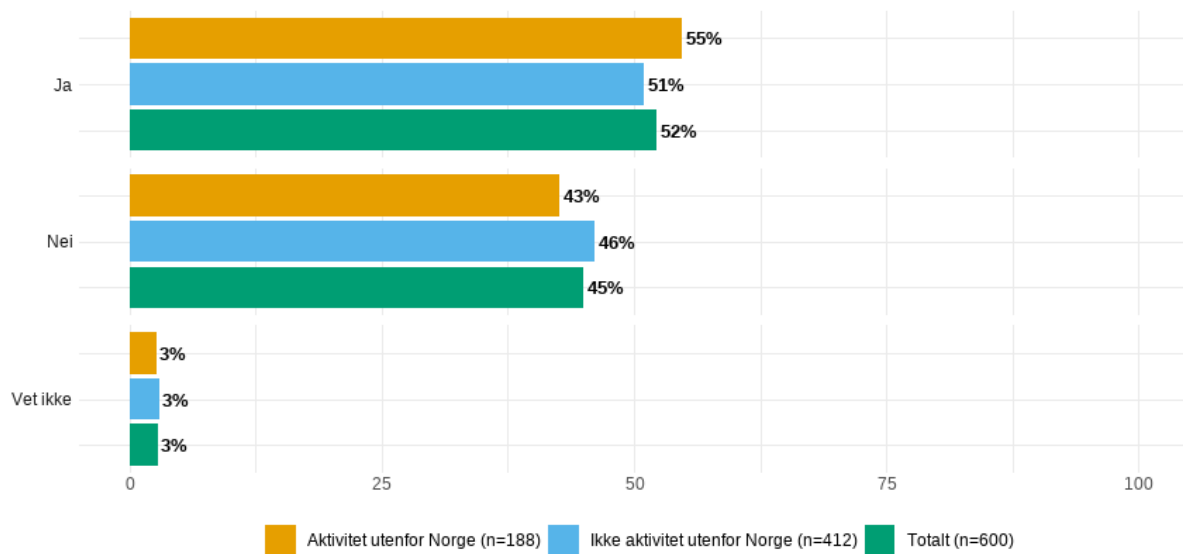
Figur 8 - Har bedriften en ansatt/ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv/bærekraft?

Totalt oppgir 25 % av bedriftslederne at selskapet har en ansatt/ansatte som jobber med ansvarlig næringsliv/bærekraft.

- Blant bedriftene med over 100 ansatte, har 71 % én eller flere ansatte som jobber med ansvarlig næringsliv/bærekraft. Blant de minste bedriftene (1–5 ansatte) er andelen 8 %.
- Det er signifikant forskjell mellom de som har kjennskap til Kontaktpunktet og de som ikke har det. 41 % av de som har kjennskap til Kontaktpunktet, har en ansatt/ansatte som jobber med bærekraft, mot 23 % av de som ikke har kjennskap til Kontaktpunktet.
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2019 og 2023.

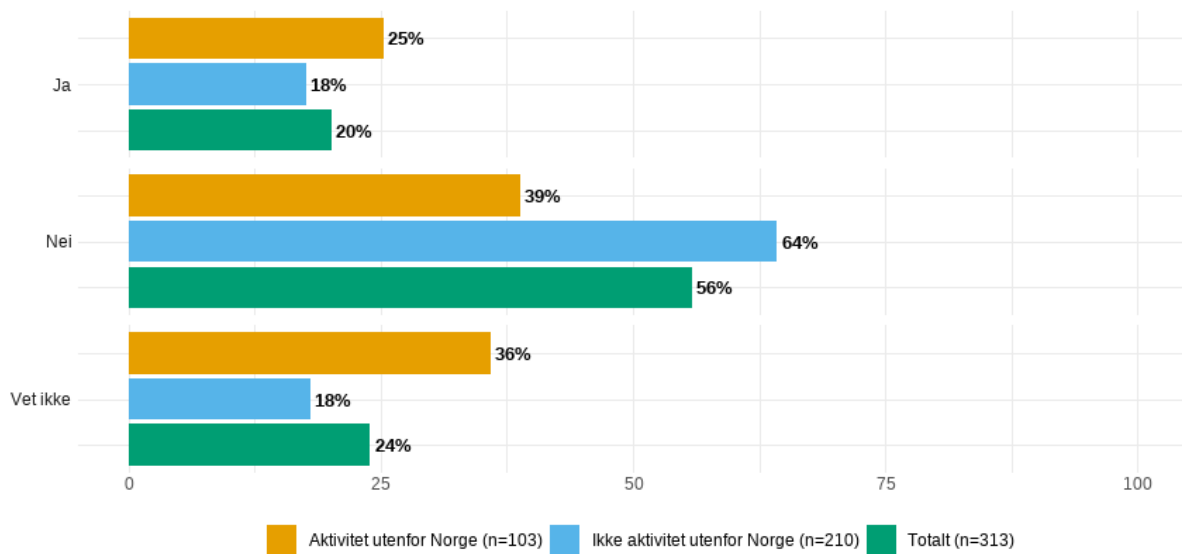
Figur 9 - Har bedriften skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft?

52 % av bedriftene har skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft.

- Det er en klar og lineær sammenheng mellom bedriftenes størrelse og hvorvidt de har slike skriftlige retningslinjer. Blant de minste bedriftene (1–5 ansatte) har omtrent én av tre skriftlige retningslinjer, mens det samme gjelder ni av ti bedrifter med minst hundre ansatte. Samme mønster følger bedriftenes omsetning.
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.
- De som kjenner til Kontaktpunktet, har oftere svart at de har skriftlige retningslinjer/styringssystemer for ansvarlig bærekraft/næringsliv enn de øvrige bedriftene (71 % mot 50 %). Også for kjennskap til OECDs retningslinjer er det en slik tendens.
- Blant bedrifter innen bygg og anlegg, renovasjon og vann-/el-forsyning, er andelen med retningslinjer 66 % – signifikant høyere sammenlignet med bedrifter i andre bransjer, hvor andelen i snitt er 48 %.

Figur 10 - Har bedriften forpliktet seg gjennom retningslinjer eller på annen måte til å følge OECDs retningslinjer?

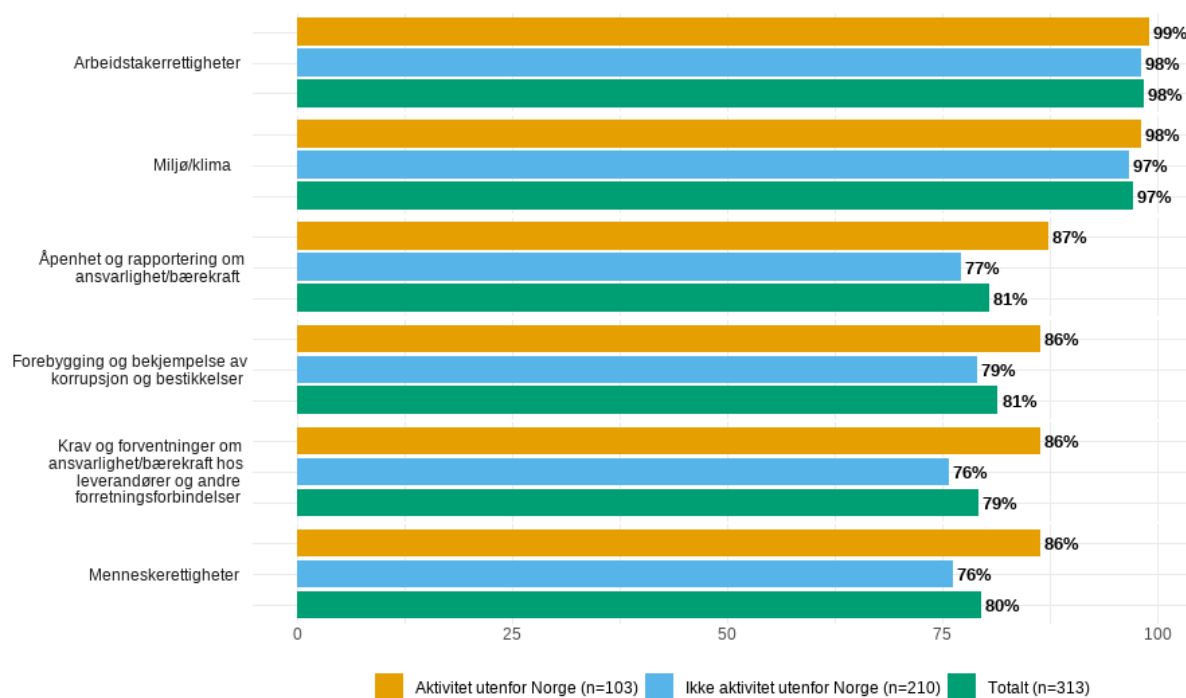

- 25 % av virksomhetene med utenlandsaktivitet har forpliktet seg til å følge OECDs retningslinjer.²
- Blant virksomheter med utenlandsaktivitet har signifikant flere som har forpliktet seg til å følge retningslinjene.

Bedriftsledere som oppga at selskapet har skriftlige retningslinjer på feltet, ble også bedt om å svare på hvilke områder som er dekket i selskapets retningslinjer. Figuren under viser andel som har svart «ja» på om tema inngår i retningslinjene.

² Denne spørsmålsformuleringen har blitt endret fra 2019, da den lød «Refererer deres interne retningslinjer til OECDs retningslinjer?». 19 prosent av bedriftene med utenlandsaktivitet, svarte ja på dette i 2019. Det er ikke mulig å sammenligne 2019- og 2023-resultatene direkte, selv om de er tematisk beslektede.

Figur 11 – Områder som er dekket i bedriftens retningslinjer eller annet relevant dokument

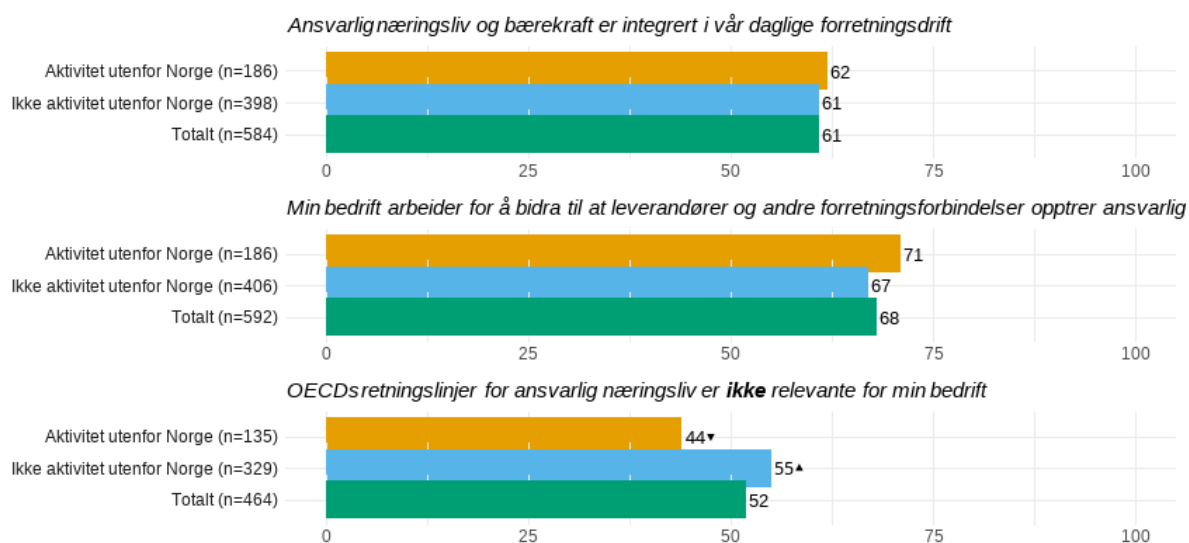
Blant bedriftene med skriftlige retningslinjer, har svært mange dekket områdene det ble spurt om.

- «Arbeidstakerrettigheter» er det temaet som flest har dekt i sine retningslinjer (98 %); tilsvarende som i 2019.
- 95 % av de som kjenner til Kontaktpunktet har dekket åpenhet og rapportering om ansvarlighet/bærekraft i retningslinjene sine, signifikant flere enn de som ikke kjenner til Kontaktpunktet. 78 % av de som *ikke kjenner* Kontaktpunktet har dekket åpenhet i sine retningslinjer.
- For nesten alle temaene øker dekningsgraden med antall ansatte i bedriften for alle temaene, men for klima og miljø er det omtrent like god dekningsgrad uavhengig av størrelse, både de største og de minste har i stor grad dekket dette.
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2023 og 2019.

Opplevd relevans for bedriftene

Bedriftslederne ble bedt om å vurdere hvor godt tre påstander passet for deres bedrift på en skala fra 1 – Passer ikke i det hele tatt til 5 – Passer meget godt. For å kunne utføre statistiske tester og sammenligninger kodes svarene om til en skala fra 0 til 100, hvor 0 = passer ikke i det hele tatt og 100 = passer meget godt. Dermed kan en sammenligne snittsvaret til bedrifter med over 100 ansatte mot bedrifter med færre enn 5 ansatte. Vet ikke-svar regnes ikke med.

Figur 12 - Hvor godt eller dårlig passer følgende for din bedrift. Svar på en skala fra 1 til 5, der 1 er «Passer ikke i det hele tatt» og 5 er «Passer meget godt»

Ansvarlig næringsliv og bærekraft er integrert i vår daglige forretningsdrift. Gjennomsnitt fra 0–100, hvor 0 = Passer ikke i det hele tatt og 100 = Passer meget godt.

- Totalt har alle bedriftene i undersøkelsen en snittskår på 61, altså mener de at ansvarlig næringsliv og bærekraft til en viss grad er integrert i deres daglige drift.
- Bedriftene med mest i omsetning (over 300 millioner) har en snittskår på 74/100, mot mindre bedrifter sitt snitt på 61.
- Bedriftene med 5 eller færre ansatte har en snittskår på 54, mot større bedrifters snitt på 67.
- De som har kjennskap til Kontaktpunktet mener i større grad at ansvarlig næringsliv og bærekraft er integrert i deres daglige forretningsdrift (71), sammenlignet med dem som ikke kjenner til kontaktpunktet (60).
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2019 og 2023.

Min bedrift arbeider for å bidra til at leverandører og andre forretningsforbindelser opptrer ansvarlig. Gjennomsnitt fra 0–100, hvor 0 = Passer ikke i det hele tatt og 100 = Passer meget godt.

- Totalt har alle bedriftene i undersøkelsen en snittskår på 68. Det betyr at de i nokså stor grad mener at deres bedrift arbeider for å bidra til at leverandører og andre forretningsforbindelser opptrer ansvarlig.
- De som kjenner til OECDs retningslinjer, mener i større grad at utsagnet beskriver deres bedrift (77) enn de som ikke har slik kjennskap (65).

OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv er ikke relevante for min bedrift. Gjennomsnitt fra 0–100, hvor 0 = Passer ikke i det hele tatt og 100 = Passer meget godt

Merk at respondentene spørres hvorvidt de synes det passer at retningslinjene ikke er relevante for sin bedrift. Tolkningen blir dermed snudd, og en lav skår betyr at bedriftene mener retningslinjene er relevante.

- Totalt sett har bedriftene i undersøkelsen en snittskår på 52; altså er de hverken enige eller uenige i at OECDs retningslinjer ikke er relevante for dem.
- De som har over 300 millioner i årlig omsetning, opplever at OECDs retningslinjer som mer relevante (skår på 28), sammenlignet med bedriftene som har lavere omsetning (53). Det er

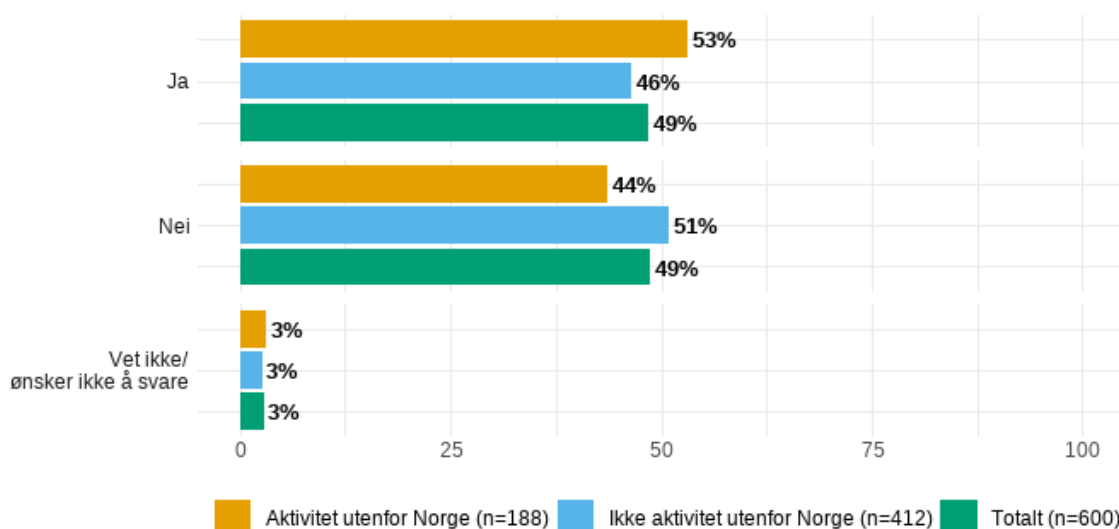
også en sammenheng med bedriftsstørrelse målt i antall ansatte, hvor bedrifter med over 100 ansatte synes OECDs retningslinjer er mer relevante enn hva mindre bedrifter gjør.

- De som har aktivitet utenfor Norge, opplever OECDs retningslinjer som mer relevante enn de som ikke har aktivitet utenfor Norge (skårer på henholdsvis 44 og 55).
- De som kjenner OECDs retningslinjer synes i større grad at retningslinjene er relevante for dem enn de som ikke kjenner til retningslinjene (skårer på henholdsvis 40 og 58).
- De som kjenner til Kontaktpunktet synes i større grad at OECDs retningslinjer er relevante for bedriften, sammenlignet med de som ikke kjenner til Kontaktpunktet (skårer på henholdsvis 34 og 54).
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2019 og 2023.

Risikokartlegginger

Selskapenes arbeid med kartlegging av risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø har vært et viktig tema i undersøkelsen.

Figur 13 - Har bedriften kartlagt hvilken risiko bedriften har for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet, leverandørkjede og/eller andre forretningsforbindelser (aktsomhetsvurdering/ due diligence/ risikovurdering)

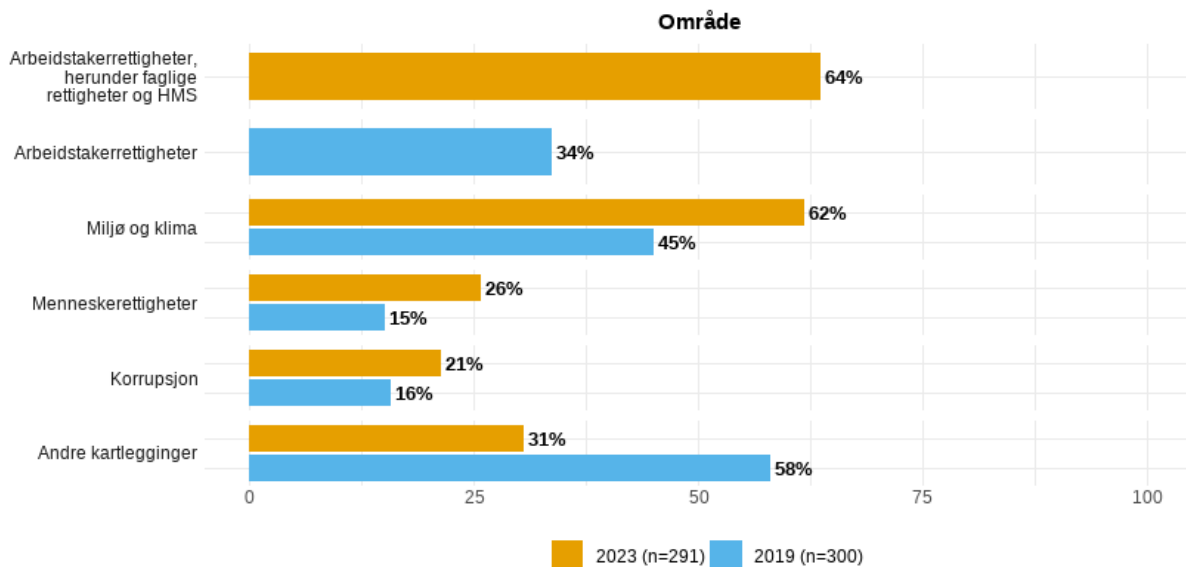
Nesten halvparten av bedriftene rapporterer at de har kartlagt hvilken risiko de har for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet (49 %).

- Det er ikke signifikante forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.
- Det er stor forskjell mellom de minste og de største bedriftene: Bare 33 % av de med 5 eller færre ansatte har kartlagt risiko for negativ påvirkning, mot 82 % av bedriftene med minst 100 ansatte.
- Bedrifter innenfor bransjen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har i minst grad kartlagt sin risiko for negativ påvirkning (35 % av dem har utført slik kartlegging).
- Det er signifikant forskjell mellom de som kjenner til OECDs retningslinjer og de som ikke gjør det. De som *ikke kjenner til* retningslinjene, svarer i større grad at de *ikke* har kartlagt risiko for negativ påvirkning (51 %, mot 38 % av bedriftene som kjenner til retningslinjene).
- Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2019 og 2023.

De som svarte at de har kartlagt risiko i forrige spørsmål (49 %, eller 291 bedrifter), ble deretter spurt hvilke områder bedriften har kartlagt risiko på (uten å få oppgitt alternativene). Utvikling fra 2019 til

2023 vises i figuren under. I 2019 valgte klart flere «annet»-alternativet, sammenlignet med 2023. Mange av disse oppga her «HMS». I årets undersøkelse har HMS blitt inkludert i det første alternativet, under arbeidstakerrettigheter. Det gjør at det ikke er mulig å sammenligne andelene som har svart «Arbeidstakerrettigheter» eller «Andre kartlegginger» ved de to måletidspunktene. For spørsmål om arbeidstakerrettigheter skiller vi derfor mellom 2019- og 2023-resultatene i figuren.

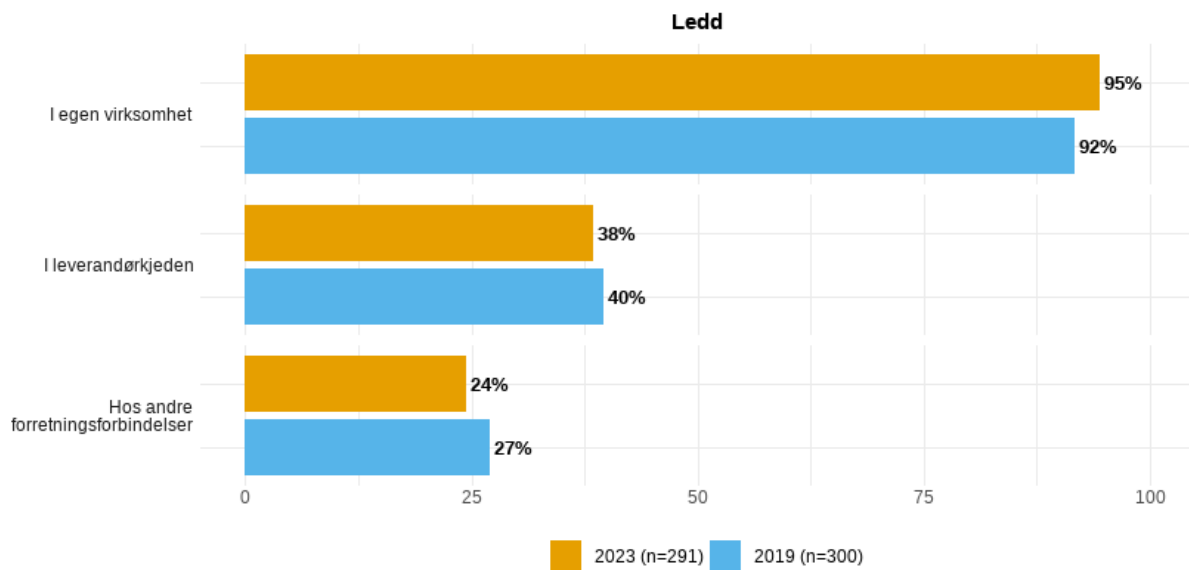
Figur 14 - Samlefigur. På hvilket område har selskapet kartlagt risiko? Flere svar mulig.³

- Andelen som har kartlagt risiko for menneskerettigheter er signifikant høyere i 2023 enn den var i 2019. I 2023 har 26 % kartlagt risiko på menneskerettighetsområdet, mot 15 % i 2019.
- I 2023 har 62 % kartlagt risiko på miljø og klima-området, mot 45 % i 2019, også her er andelen i 2023 signifikant høyere.
- Blant bedriftene med størst årlig omsetning (over 300 millioner), har 52 % kartlagt risiko for menneskerettigheter, og 84 % av dem har kartlagt risiko for miljø og klima. Disse bedriftene skiller seg ut på begge områdene, med signifikant høyere andeler som har kartlagt slik risiko.
- De som har spesifisert andre kartlegginger, nevner oftest økonomisk risiko og risiko i leverandør-/produksjonskjeden, samt sikkerhet.

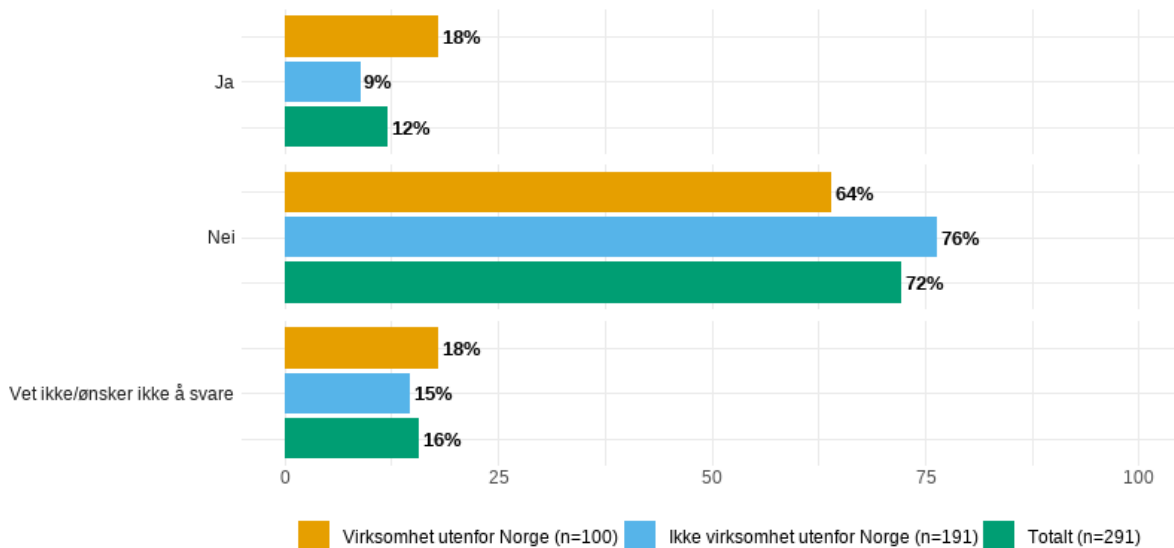
³ Merk at spørsmålet om arbeidstakerrettigheter ble endret fra 2019 til 2023, og at resultatene derfor ikke kan sammenlignes direkte.

Figur 15 - I hvilket ledd er risikokartleggingen gjennomført?

Det er få forskjeller mellom bedriftene når det kommer til hvilke ledd kartleggingen er gjennomført i. Nesten alle har kartlagt risiko i egen virksomhet (95 %), og litt over én av tre har kartlagt risiko i leverandørkjeden. 53 % av bedriftene som har aktivitet utenfor Norge, har kartlagt risiko i leverandørkjeden; en signifikant høyere andel enn blant de som ikke har utenlandsaktivitet (31 %).

Figur 16 – Har bedriften brukt OECDs retningslinjer og/eller OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv i risikovurderingen?

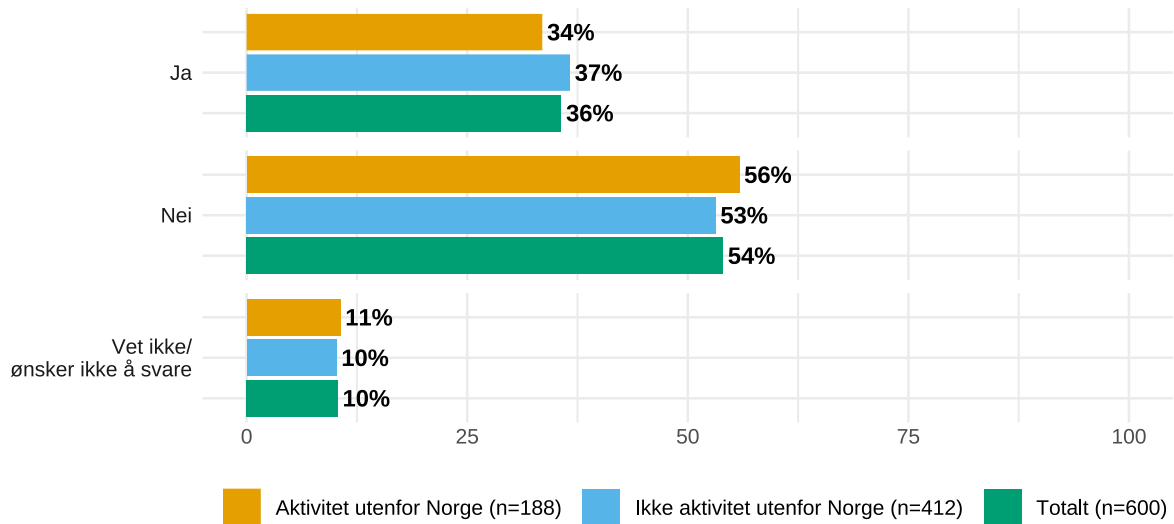

De færreste har brukt OECDs retningslinjer i risikovurderingene, hvor 12 % av bedriftene totalt har brukt retningslinjene i risikovurderingen. 18 % av bedriftene med utenlandsaktivitet og 9 % av bedriftene uten utenlandsaktivitet, men forskjellen er ikke statistisk signifikant.

- Av de som kjenner til OECDs retningslinjer, har 22 % svart at de har brukt dem i risikovurderingen.⁴

Hele utvalget har også svart på et generelt spørsmål om retningslinjene: «Har du brukt OECDs retningslinjer og verktøy?». Her svarer 5 % av de 600 bedriftene i undersøkelsen at de har gjort det (32 bedrifter); omtrent like mange som i 2019.

Figur 17 - Har bedriften forpliktet seg til å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø?

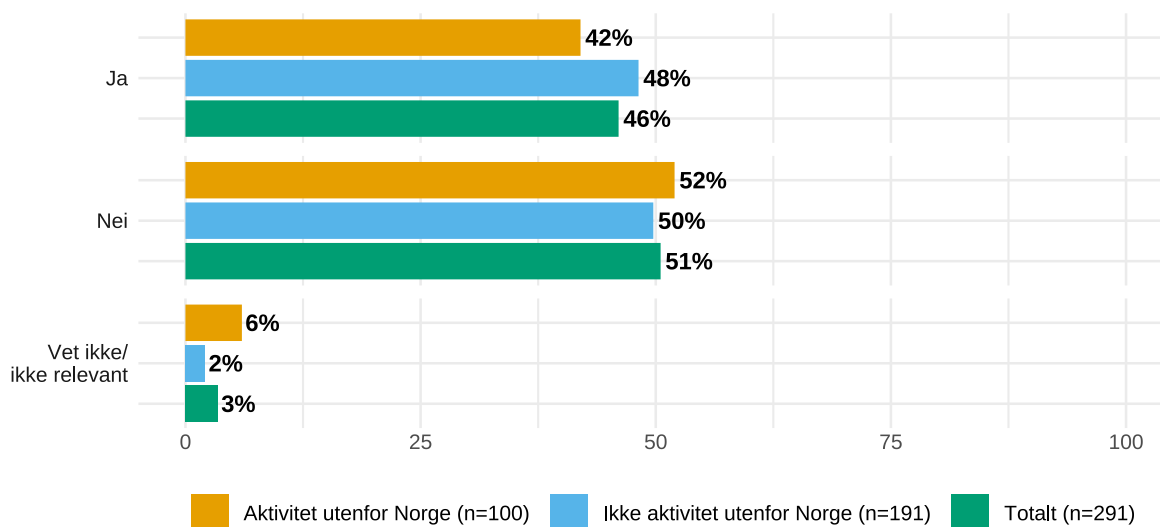

36 % av bedriftene har forpliktet seg til å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø, men det er ingen signifikante forskjeller mellom bedriftene for dette spørsmålet. Det er svært små forskjeller sammenlignet med resultatene fra 2019-undersøkelsen, da det også var 36 % som svarte ja på dette spørsmålet.

I 2023 ble respondentene også spurt om de har kartlagt risiko for lokalsamfunn berørt av virksomheten, og om de har dialog med sine interessenter.

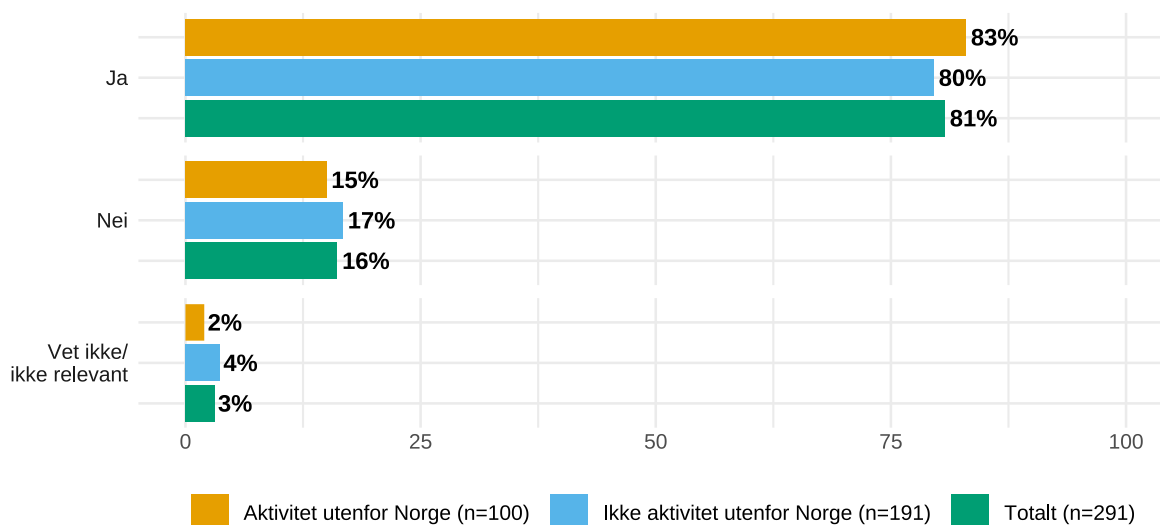
⁴ Av de som tidligere i undersøkelsen svarte at de *ikke kjenner til* OECDs retningslinjer, har 7 % (14 bedrifter) likevel svart at de brukte OECDs retningslinjer i risikovurderingen. Det er en relativt lav andel, men illustrerer en feilkilde det generelt bør tas høyde for: Selv om de har god kontroll på bedriften sin, kan respondentene likevel svare feil på vegne av bedriften eller misforstå spørsmålet.

Figur 18 - Har bedriften kartlagt risiko for lokalsamfunn berørt av din virksomhet?

42 % har kartlagt risiko for lokalsamfunn berørt av sin virksomhet. Det er ingen signifikante forskjeller mellom bedriftene med og uten aktivitet utenfor Norge. Det er heller ingen tydelige mønstre når det kommer til bedriftsstørrelse eller andre faktorer.

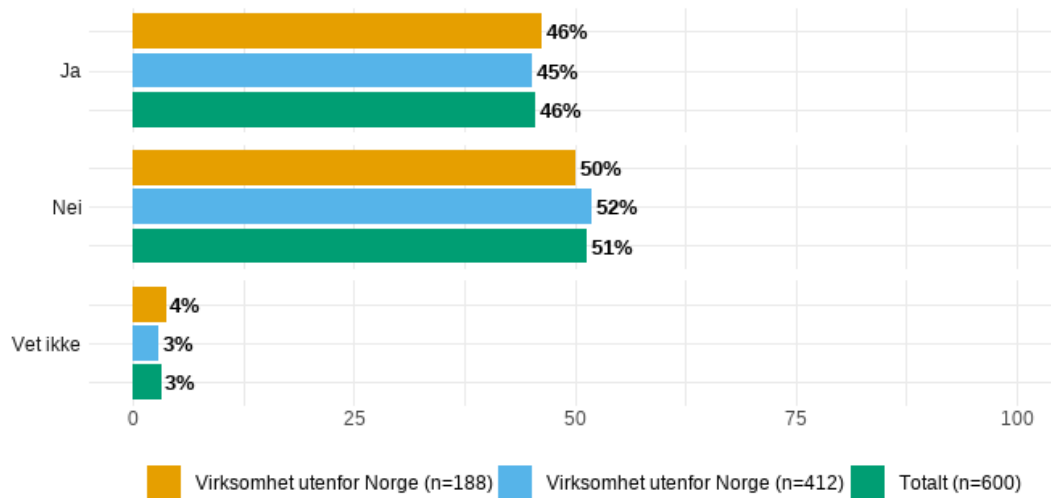
Figur 19 - Har bedriften dialog med sine interessenter, det vil si de som blir berørt av virksomheten?

81 % av bedriftene har dialog med sine interessenter. Heller ikke her er det noen signifikante forskjeller mellom bedriftene med og uten utenlandsaktivitet, og det er heller ingen mønstre som følger bedriftsstørrelse eller andre faktorer.

Deretter ble bedriftene spurt om de hadde en egen varslingskanal/klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv, tilgjengelig for ansatte og interessenter.

Figur 20 - Har bedriften en egen varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv som er tilgjengelig for de ansatte og bedriftens interessenter?

46 % av bedriftene oppgir at de har en egen varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv som er tilgjengelig for de ansatte og bedriftens interessenter. Det er ingen signifikante forskjeller mellom de med og uten utenlandsaktivitet.

- Jo større bedriftene er, jo større andel er det som har en egen varslingskanal og/eller klageordning. 31 % av de med 5 eller færre ansatte svarer at de har det; en signifikant lavere andel enn blant øvrige bedrifter. I motsatt ende av skalaen er bedriftene med minst 100 ansatte, der 76 % har en slik ordning. Blant bedriftene med minst 300 millioner i årlig omsetning har 94 % svart at de har en varslingskanal/klageordning.
- 72 % av bedriftene i bransjen helse- og sosialtjenester har en egen varslingskanal; en signifikant høyere andel enn hos de andre bransjene.
- Bare 32 % av bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har egen varslingskanal/klageordning; en signifikant lavere andel enn hos de andre bransjene.

Drivere for ansvarlig næringsliv – «det er jo verdier som blir atferder»

Når dybdeinformantene får spørsmålet «Hva tenker du på som drivere for systematisk arbeid med ansvarlig næringsliv?» er det særlig to ting som går igjen: **Verdier** og **lovverk**. Noen informanter understreker også at engasjement fra ledelsen er en kjempeviktig driver, og noen nevner eiere og investorer – mens alle har erfart at lover, krav og reguleringer er helt sentrale drivere for ansvarlighet. Alle snakker også om betydningen av å «ville gjøre det rette».

«Noe er jo verdier, vanlige, skikkelige folk vil være anstendige. (...) Det er jo verdier som blir atferder. Krav og rapportering, så lenge det ikke bare handler om prosesser og prosedyrer». (B)

«Det hjelper veldig med økte krav og forventninger, det har kjempemasse å si. Diskuterte det litt med sjefene. Åpenhetsloven har virkelig satt i gang veldig mange prosesser internt hos oss». (C)

Noen (særlig en) av informantene kommer inn på en mulig «bivirkning» av å lovregulere bedrifters samfunnsansvar: De to viktigste driverne kan komme i konflikt med hverandre. Informanten som mest eksplisitt problematiserer lovgivning som redskap for ansvarlighet, ser at lovkrav kan flytte bedriftens fokus fra «å gjøre det rette» til «ikke å gjøre noe galt».

«Fordi det blir en lov, så blir det mye mer av en 'defensive exercise' enn en proaktiv aktivitet – prøve å gjøre noe bedre. Det vi alltid har tenkt er at dette handler om en måte å jobbe på, der målet hele tiden er å minimere skade. (...) Lettere å få til når det ikke er en lov – jurister tenker annerledes enn HMS-folk». (B)

Samtidig er informanten også tydelig på at det faktisk må stilles krav til ansvarlighet: «... det å komme til harde, finansielle, målbare størrelser – du må komme dit».

Når en annen samtale kommer inn på samme problemstilling, sier informanten: «Handler om hvor man sitter. Jeg som fagperson tenker at vi må gjøre det fordi det er viktig, og vi har et ansvar – mens andre vil tenke at vi må gjøre dette fordi loven sier det». (C)

Betydningen av kunders krav og forventninger kommer også opp i løpet av de fleste samtale – men det er ikke disse informantenes erfaring at kundene fungerer som drivere for ansvarlighet i noen særlig grad. En sier at det er et gjentakende problem at «Firmaene sier at de er ekstremt opptatte av bærekraft, men spesifikasjonen er alt annet enn bærekraftig». (A) En annen setter kundenes rolle i sammenheng med hva slags kunder det er snakk om: «Kundene våre er industrielle kunder – av og til stiller de spørsmål, men veldig sjelden». (B)

Den første informanten fortsetter med å si at de jobber med å få kunder til å ta mer bærekraftige valg når de utvikler produkter – men på spørsmål om hun opplever dem som «oppdragbare», er svaret at det oftest er pris som trumfer: «Ja, nei – løsningene er jo ikke billige å utarbeide fra scratch. Og i mange tilfeller kan de ikke bare kjøpe et produkt fra Asia».

Føringer i anbudsprosesser – «Det er mye synsing på disse 'myke' kriteriene»

En situasjon der kunder er drivere, er i anbudsprosesser for (gjerne offentlige) anskaffelser – der informantene forteller at de i tilbudene sine må dokumentere at de har dette på stell.

«Akkurat disse menneskerettighet-tingene er bare helt grunnleggende krav som man må ha for å bli vurdert, men det kommer jo nye krav, til miljø og bærekraft». (F)

Tre informanter beskriver anbudskonkurranser der oppdragsgivere stiller slike krav. To omtaler det utelukkende som positivt – blant annet fordi det da blir noe som alle vet om og fordi det betyr at alle

må gjøre den (ekstra) jobben når de skriver tilbud. En synes også det er «*interessant at vi gjør forskjellige vurderinger, og så blir det opp til oppdragsgiver å vurdere*».

Den tredje informanten som tar opp temaet, bringer også oppdragsgivers endelige vurdering på bane: Selv om *spesifikasjonene* stiller stadig større krav til ansvarlighet, er det fortsatt *prioriteringene* til kunder og oppdragsgivere som avgjør om det faktisk er de mest ansvarlige som får oppdraget.

«*Vi opererer ofte i store offentlige anskaffelser der det er mye krav i tillegg, det kan være miljøkrav, krav til miljøsystem og forskjellig (...) på de dyreste [kontraktene] har det ikke vært norske selskap på ti-tjue år, fordi de med kroatisk lønn kan gjøre det billigere*». Han forteller videre at det har vært alvorlige episoder på noen av disse prosjektene:

«*Der har det vært dødsfall, og – de har jo tilpassa seg, men de er jo fortsatt billigere, og det er det en grunn til. [Oppdragsgiverne] kunne godt ha vært hardere der*».

Informanten har inntrykk av at når en leverandør skal velges, er det fortsatt størst fokus på pris – og at «*hvis de ser at noen er veldig billige, kan de være litt snille på de andre kriteriene. Det er mye synsing på disse 'myke' kriteriene. Det er vanskelig å få til likebehandling på dette, fra selskap til selskap og fra prosjekt til prosjekt, egentlig*».

Dybdeinformantene om bedriftenes arbeid med ansvarlighet

Informantene beskriver litt forskjellige måter å organisere med bærekraft og ansvarlighet på i bedriftene.⁵

Hvordan er arbeid med ansvarlighet og bærekraft organisert i bedriftene? (tilfeldig rekkefølge)
Hovedansvaret for ansvarlighet og bærekraft i bedriften ligger «i skjæringsfeltet mellom bærekraft og legal/kvalitet».
Bedriften er et underselskap av et utenlandsk eierselskap. I Norge er alle i ledergruppa, og involverte i arbeidet med ansvarlighet og bærekraft.
Bedriften er eid av et holdingselskap, som har bærekraftsansvarlige i hvert enkelt selskap.
Arbeidet med ansvarlighet og bærekraft i bedriften er omfattende, og organisert gjennom flere underliggende avdelinger.
Arbeidet med ansvarlighet og bærekraft er lagt til to stillinger (bærekraft og innkjøp).
Bedriftens arbeid med ansvarlighet og bærekraft ligger under <i>Health, Safety, Environment, and Quality</i> , der tre ansatte legger ansvaret videre ned på neste ledd i de forskjellige landene.

Noe flere har til felles, er at hovedansvaret ligger hos en relativt liten gruppe ansatte (som inkluderer informantene). Det er også flere som synes de har mye å gjøre, og særlig en informant understreker at hun gjerne skulle hatt flere kolleger: «Vi skulle gjerne vært flere, og vi er jo store, så det hadde vært naturlig. (...). Det er et stort fokus, men vi mangler ressurser». (C)

En annen informant svarer «både ja og nei» når han blir spurt om han synes de har nok ressurser. Han forklarer at det var vanskelig før de skaffet et nytt elektronisk verktøy – «med digital signering. Der du ikke får signert før du har scrolla gjennom; [verktøyet] skal ivareta at du faktisk har lest det du signerer». (D)

Informanten fra den største bedriften, som har egne underavdelinger med ansvar for de forskjellige «dimensjonene» av ansvarlighet, etterlyser ikke flere fagfolk. På spørsmål om hva som er utfordrende med arbeidet, svarer hun at i en organisasjon der alle har sitt eget ansvarsområde å passe på, er det *veldig viktig* å få folk til også å forstå ansvarlighet og bærekraft som en del av sitt oppdrag:

«... for å lykkes, er det veldig viktig at linjen tar ansvar. De som sitter på pengene. Linjen skal forholde seg til sinnssykt mange ting, ofte conflicting. Det skal være billig, raskt, effektivt, god kvalitet, god lønn ... dette [med bærekraft og samfunnsansvar] blir én ting til». (B)

Den minste bedriften som er representert, beskrives av informantene som en «liten gjeng», der «alle er i ledergruppa, og alle blir involvert i det arbeidet». (F) På spørsmål om hva som er utfordrende i organiseringen av arbeidet, svarer han «det er lett å koordinere, vi er veldig fleksible og kan endre oss fort. Men det er jo litt basert på tillit – vi har ikke mulighet til å gå ned og kontrollere underleverandørene».

Det å **integre** ansvarlighet i bedriftens daglige drift, kan dels forstås som en papirøvelse: Flere dybdeinformanter forteller for eksempel om hvordan alle som jobber for bedriften, skriver under på *codes of conduct* som forplikter dem til å opptre ansvarlig. To har også obligatoriske e-læringskurs om bærekraft og ansvarlighet i hele organisasjonen. Samtidig er det også en rent *praktisk* øvelse – som beskrevet av en tredje informant:

⁵ Av anonymiseringshensyn sammenstiller vi ikke denne oversikten direkte med annen informasjon om enkeltinformantene.

«Det er jo linja som skal gjøre det – ikke masse eksperter sentralt. Vi bygger det inn i vanlig arbeid: 'Når du sjekker løse gjenstander på stillas, kan du ikke også sjekke hvordan folk bor?」 (B) Informanten beskriver dette som mye mer arbeidskrevende enn å ha en slags omreisende bærekraftsansvarlige «som skal swooshe rundt» – men hun tror denne ekstra innsatsen er nødvendig.

Informanten som klart uttrykker at hun har opplevd at ansvarsområdet hennes har manglet ressurser, kommer også inn på betydningen av «linja», i den forstand at hun hadde hatt en enklere jobb hvis flere i bedriften hadde forståelse for den. Hun tror ansvarlighetsarbeidet har vært litt nedprioritert, fordi de «har hatt tøffere tider på grunn av pandemien, og overlevelse har vært viktigere», før hun legger til at «også kompetanse er utfordrende, egentlig – og manglende kompetanse i virksomheten. Det er kun et fåtall som vet hva det dreier seg om, og det er vanskelig å få gjennomslag».

Ekstern kompetanse

Begge de to informantene som ble rekruttert gjennom spørreskjemaet, forteller at bedriften bruker betalte konsulenttenester i ansvarlighetsarbeidet. I den minste bedriften bruker de et norsk rådgivningsfirma med sektorekspertise, som har hjulpet bedriften med å lage sin egen oversikt over lover og regler som de må forholde seg til. «Vi har et system for lovoppfølging, og der gjør vi samsvarsvurderinger om vi følger loven. [rådgiverne] hjelper oss – de har en nettside der de har lagt opp lover, og så har vi laga en egen liste om det som gjelder oss». Selve samsvarsvurderingen gjør bedriften selv.

Den andre informanten forteller at bedriftens oppfølging av leverandører (når det kommer til compliance) er satt ut til et stort, europeisk konsultentselskap som tilbyr et «supply chain-verktøy. Alle leverandørene, de som står for 98% av omsetningen vår, har vi lagt inn der. Da er det [konsultentselskapet] som får spørsmålene».

Tre av informantene kommer inn på at denne typen konsulentvirksomhet er en vekstnæring – «Det er ekstremt mange private aktører som vil tjene på å gjøre det forståelig i dag, revisjonsselskap og konsultentselskap og andre» (E) – og to av dem har særlig lagt merke til dette i forbindelse med åpenhetsloven. Den ene forteller at «vi har opplevd at etter at loven kom, har det gått inflasjon i de som skal hjelpe oss med loven. Og seriøst (...) det er jo et fag – som innmari mange plutselig kunne over natta». (B)

Aktsomhetsvurderinger og interessentdialog

Informantenes erfaringer med aktsomhetsvurderinger varierer, blant annet etter hvordan arbeidet er organisert, og hva bedriften faktisk gjør/produserer. For eksempel er det en informant som beskriver helt konkret hvordan de følger Kontaktpunktets metode for aktsomhetsvurderinger når de skal kjøpe noe fra en underleverandør de ikke er kjent med fra før – men legger til at dette er noe de svært sjelden gjør.

En annen forteller at de har endret praksis som følge av åpenhetsloven:

«Det er gjort mye nå, det siste halve året, av den litt grundigere risikokartleggingen. Litt mer systematiske dialoger med leverandører. Vi har også tidligere sendt ut spørreskjema til leverandørene, men nå gjør vi det mer systematisk. Internt gjør vi jo bakgrunnssjekker opp med leverandører, men vet ikke om man har kalt det 'aktsomhetsvurderinger' ...» (C)

Hun forteller videre at de over flere år har gjort risikoanalyser ved innkjøp –men «*har nok i mindre grad gått i dialog med våre leverandører og sett etter hva som er mest presserende – og det er det vi forsøker å se nøyere på nå: Hva slags risikoer er det snakk om, ut over at vi vet at det er en risiko?*»

Tre av informantene har selv reist til fabrikker eller andre anlegg; hovedsakelig i Europa. Ingen har opplevd å finne betydelige avvik, men en forteller om litt anspent stemning da en han besøkte, følte seg mistenkeliggjort: «*Jeg kommer med et skjema, og så reagerer eieren på det: 'hvorfor spør du oss om barnarbeid?' (...) Spørsmålene kan oppleves far out, men de må fortsatt svare på det. Og da kan det bli dårlig stemning rundt bordet. Men så forklarer man hvorfor, og det går seg til*». (D)

En utfordring som flere informanter trekker fram, er at det fort kan bli kan bli **veldig mange underleverandører å følge opp**.

«*[Det mest utfordrende er] at vi har så mange avdelinger, og er i så mange land. (...) Vi er så store, og har så mange underleverandører, at det er nesten helt klin umulig å følge opp alle. (...) Selv om vi sender ut due diligence assessment-skjema – hvordan sikres det at det blir fulgt, selv om underleverandører krysser 'ja'?*» (D)

Prioriteringssystemet i bedriften hans er at de er ekstra grundige i sin kontroll av de som de har størst omsetning med. «*Vi har prøvd å ta tak i det på den måten at dersom du omsetter for en viss sum, kommer du inn i en revisjonsplan. Da sjekker jeg fysisk. Men (...) der de kanskje har fått 14.000 to ganger – er det hensiktsmessig å sjekke de, eller skal vi si at de faller utenfor vår risikobaserte tilnærming, og så er det nok at de signerer på at de aksepterer general terms and conditions?*»

Den største bedriften i utvalget (som også har størst risiko for negativ påvirkning forbundet med kjerneaktiviteten sin) opererer med særlig prioriterte leverandører: «*et sett som vi jobber mer proaktivt med, når det gjelder arbeidstakers rettigheter. Alle må jo forholde seg til kravene. Men det er forskjell på å si 'husk dette' og å spørre 'hvordan gjør dere dette?' Det er jo en veldig omfattende jobb (...) de prioriterte er de det er mer risiko med (...). Vi skal aktivt lete etter trøbbel der vi tror det er trøbbel, derfor går vi mer inn i de prioriterte leverandørene*». (B)

Også informantenes erfaringer med **interessentdialog**, og hva de legger i begrepet, varierer.⁶ Noen forstår interessenter som de som påvirkes, eller kan komme til å påvirkes av virksomheten. En av disse informantene sier «*Vi har jo ikke hatt noe særlig interessentdialog, som jo er viktig i aktsomhetsvurderinger*», og forteller videre at hun rett og slett synes det er litt vanskelig å få tak i interessentene:

«*Det er vanskelig å vite hvor man skal begynne med det, når man for eksempel skal få til en dialog med de ansatte på fabrikken. Det er jo en del ledd mellom oss og dem*». (C)

Også en annen informant (som bruker ordet på samme måte) peker på dette som en utfordring: «*Vi har ganske grei tilgang på informasjon om landrisiko [og] det er ganske enkelt å identifisere tidlige røde flagg. Men hvis du skal inn et sted – det kan være vanskelig. Hvem skal du snakke med?*» (B)

Noen av informantene tenker først og fremst på interessentdialog som kontakten de har med for eksempel kunder og lokalt næringsliv. En informant besvarer spørsmålet om sine erfaringer med interessentdialog slik: «*... veldig god erfaring med det, å forberede salg, samarbeide med kunde, leverandør og myndigheter, næringsliv lokalt og andre aktører – bruker aktivt slik dialog*». (E)

⁶ Bruken av interessentbegrepet varierer blant kursinformantene, mens begge de to andre bruker begrepet på en måte som ligger nærmest den andre varianten (kunder, lokalt næringsliv, etc.).

På spørsmål om det er noe som er vanskelig med interessentdialogen, svarer hun «*Konkurrenter, kanskje – men vil ikke si det. Vi jobber med interesseorganisasjoner og næringsforeninger, myndigheter. (...) Opplever ikke at det er vanskelig*».

En annen svarer på spørsmålet om interessentdialog med «*... det er mye som går oppi hverandre når det gjelder disse sertifiseringene. En del av kvalitetssystemet er at vi har interessentlister, der det er beskrevet hvem som er en interessent, og så videre*». På spørsmål om det kan være vanskelig å identifisere interessentene, svarer han «*Det kan fort bli veldig mange leverandører, og det kan være vanskelig å få oversikt over mindre, potensielle kunder*». (F)

En av de førstnevnte informantene nevner at hvilke *interesser* som står i fokus, også kan variere hos interessentene: «*Stakeholdere vil kanskje tenke mest på hva de kan få igjen, ikke hvordan de blir impacted*» (Hun legger til at de derfor ofte involverer tredjeparter og har folkemøter).

Informantene forstår også begrepet **risiko** på forskjellige måter. På spørsmål om det er noen typer risiko det er lettere å få oversikt over enn andre, svarer en informant (som ikke har vært på KP-kurs): «*Helt klart ... har jo vært noen år med covid, for eksempel. Får ikke levert på grunn av komponentmangel. Det klarer du jo ikke å gjøre noe med*».

Selskapsrisiko nevnes også av flere kursinformanter, men ingen av dem styrer samtalen i den retningen. Derimot er det en som poengterer at «*[Kontaktpunktet] var ganske konkrete på en del ting. (...) At det handler om risiko for de som berøres – ikke om selskapets risiko, som det tradisjonelt har gjort. Omdømme og sånt, det er ikke en del av vurderingen her. De var tydelige og konkrete, og det ble enda mer konkret med eksempler fra ulike virksomheter*». (C)

Eksempelets makt: «*Trenger mer praktisk – fordi det er forferdelig komplekst*»

Ingen av informantene synes aktsomhetsvurderinger er vanskelige i den tidlige fasen⁷ – når det handler om å identifisere landrisiko og sektorspesifikke utfordringer – «*... i praksis, Googlesøk*». (B)

Det er heller ingen som har egne erfaringer med å avdekke store avvik eller overtramp, men flere kan fortelle om konkrete episoder eller dilemmaer. Hva informantene faktisk *har* opplevd som vanskelig, illustrerer hvorfor erfaringsutveksling og praktiske eksempler er så viktige for læring: Det er ofte først *i kontekst* at ting blir vanskelige. Reglene kan være klare nok, men *hva gjør du i den konkrete situasjonen?*

En informant forteller at i et stort kontorbygg, der bedriften hans er en av flere titalls (bedrifts-) leietakere, er det et slikt dilemma: En person som går på trygd, og egentlig ikke skal jobbe, går fra kontor til kontor og serverer te – og får penger i hånda. Lokalt er dette helt vanlig praksis – men hva skal en ansvarlig, norsk bedrift gjøre?

«*Hvis vi ikke benytter oss av det, går levebrødet hans ned. Vi skal ta vare på dette mennesket i den situasjonen, men vi skal ikke bidra til svart arbeid. Og her er vi en av mange, hvorav også mange europeiske. Skal vi si at han ikke skal gå inn hos oss? (...) Det er vanskelig å sitte i Norge med dette*».

Det er også en annen grunn til at eksempler og erfaringer er så nyttige: For de som har ansvarlighet som sin arbeidsoppgave, er det et *fag* – men for at bedriften skal få utnyttet ekspertisen deres, må også folk som *ikke* har dette som fag, forstå hva det dreier seg om. Det er ikke slik at 'økonomene kan telle, ingeniørene kan bygge og bærekraftsteamet kan være ansvarlige'. Som en informant sier det:

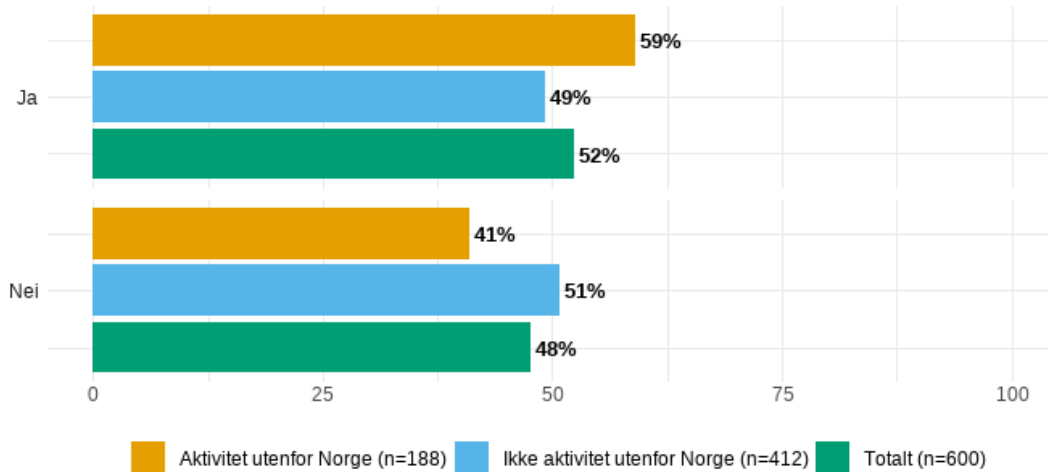
⁷ En informant synes dog at det kan være vanskelig å finne ut hvilken «produktkategori» det de kjøper, tilhører.

«... det er prosjektledere som tar tak i dette i sine prosjekt, og kommer ut som et nytt menneske. Og da klarer de å integrere dette i vanlige prosesser». (...) Det er tungt, formelt, for det skal inn i prosessbeskrivelser og krav – det må det, for at ingeniører og økonomer skal gjøre det». (B)

Bedriftene om åpenhetsloven

I 2023 ble respondentene stilt flere spørsmål om sitt forhold til åpenhetsloven. Svarene deres presenteres i dette kapitlet.

Figur 21 - Kjenner du/din virksomhet til åpenhetsloven?

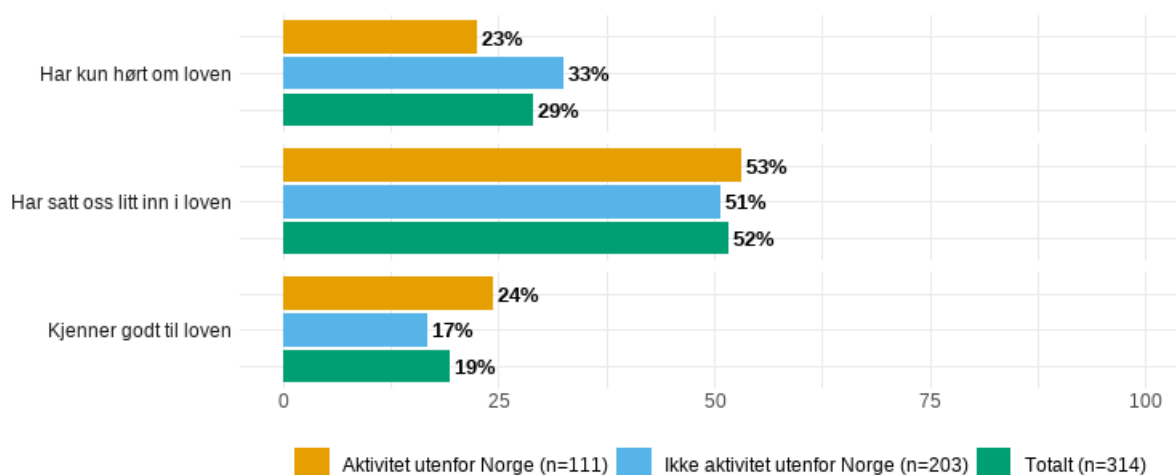

Nesten 6 av 10 bedrifter med aktivitet utenfor Norge svarer at de kjenner til åpenhetsloven. Det er ikke signifikante forskjeller mellom de med og uten utenlandsaktivitet.

- Det er en klar sammenheng mellom bedriftens størrelse og hvor stor andel som kjenner til åpenhetsloven, der kjennskapen øker med bedriftsstørrelse. I ytterpunktene har 36 % av bedriftene med fem eller færre ansatte hørt om loven, mens 94 % av de med minst 100 ansatte har hørt om den.
 - Også målt etter omsetning ser vi at sammenhengen med bedriftsstørrelse er relativt lineær, og at kjennskapen er klart størst blant de største. 73 % av de med 50-100 millioner i omsetning, og 84 % av de med omsetning på 100-300 millioner, kjenner til åpenhetsloven.
- 70 % av de som kjenner til OECDs retningslinjer, og 71 % av de som kjenner til Kontaktpunktet, kjenner også til åpenhetsloven.
- 69 % av bedriftene innenfor bransjen industri, bergverk og utvinning kjenner til loven; en signifikant høyere andel enn blant bedrifter i de andre bransjene.

De som svarte at de kjente til åpenhetsloven – totalt 314 bedrifter – fikk flere oppfølgingsspørsmål. Først ble de bedt om å oppgi hvor godt de kjenner til loven:

Figur 22 - I hvilken grad kjenner din virksomhet til åpenhetsloven?

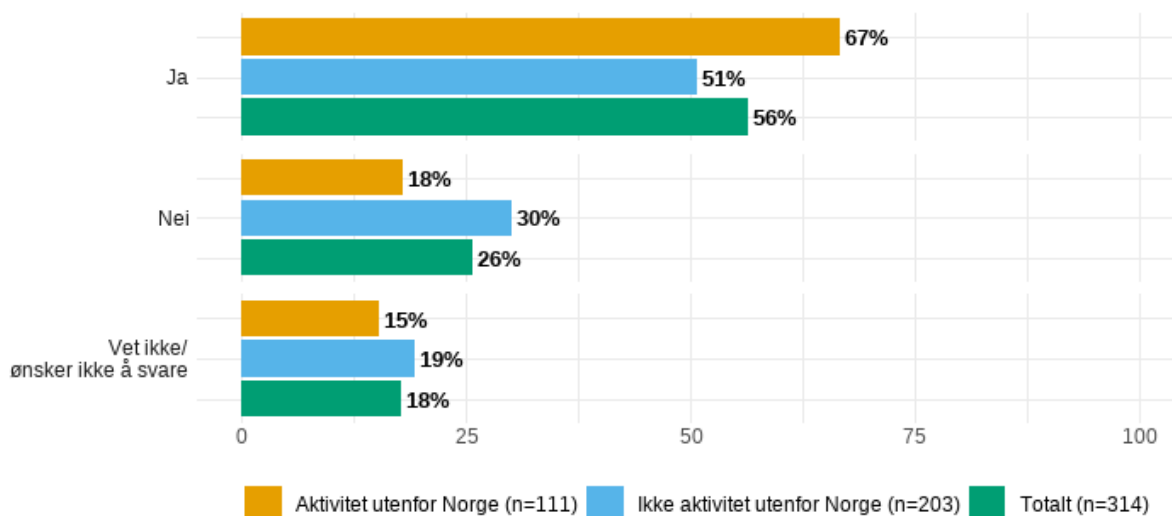

19 % av bedriftene med kjennskap til åpenhetsloven kjenner godt til loven, og 52 % har satt seg litt inn i den. 29 % har kun hørt om loven. Selv om det generelt sett er noe bedre kjennskap blant de som har utenlandsaktivitet, har de ikke signifikant bedre kjennskap enn bedriftene som kun har aktivitet i Norge.

- Det er noen forskjeller etter bedriftsstørrelse, hvor de minste bedriftene i større grad oppgir at de kun har hørt om loven (44 % av bedriftene med 5 eller færre ansatte). Andelen som svarer at de kun har hørt om loven, synker med økende bedriftsstørrelse, og bare 13 % av bedriftene med minst 100 ansatte svarer at de kun har hørt om den.
- Blant bedriftene med over 300 millioner i omsetning har 43 % svart at de kjenner loven godt. Til sammenligning har 13 % av bedriftene med under 300 millioner i omsetning svart at de kjenner den godt.

Deretter ble de samme respondentene spurt om deres virksomhet er omfattet av åpenhetsloven. Det ble ikke opplyst om hvilke kriterier som gjelder for å være omfattet av loven; respondentene ble bare bedt om å svare ja eller nei.

Figur 23 - Er din virksomhet omfattet av loven?

Over halvparten (56 %) svarer at de er omfattet av loven. 26 % svarer at de ikke er det, og 18 % svarer at de ikke vet om de omfattes av loven.

- Det er flere bedrifter med utenlandsaktivitet som svarer at de er omfattet av loven (67 % mot 51 %).
- Flere av de som kjenner Kontaktpunktet, svarer at de er omfattet av loven, sammenlignet med de som ikke kjenner Kontaktpunktet (74 % mot 54 %).
- Det er en tydelig sammenheng mellom bedriftsstørrelse og hvorvidt respondentene oppgir å være omfattet av loven. 36 % av bedriftene med fem eller færre ansatte svarer at de er omfattet av loven, mens 84 % av de med mellom 50 og 99 ansatte svarer det samme. 81 % av bedriftene med over 100 ansatte sier at deres virksomhet er omfattet av loven.
- Blant de med lavest årlig omsetning (under 1 million), svarer i 26 % at de er omfattet av loven. Blant de med en årlig omsetning på 100-300 millioner er andelen 83 %, mens den er 87 % blant de som omsetter for mer enn 300 millioner i året.

Deretter ble respondentene spurt hvilke områder de finner mest utfordrende med tanke på å etterleve loven. Dette var et åpent spørsmål – og de fleste svarte at de ikke vet, eller ikke har jobbet nok med problemstillingen til å kunne gi et godt svar. Mange sa også at de synes det er vanskelig å ha kontroll over produksjons-/leverandørkjeden, spesielt når det kommer til kontakt med utenlandske bedrifter. Flere synes det er vanskelig å veie åpenhetsloven opp mot taushetsplikt/konfidensialitet.

Dybdeinformantene om åpenhetsloven: «Alt i alt er det veldig positivt»

Åpenhetsloven trådte i kraft 1. juli 2022. Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold og sikre allmenheten tilgang til informasjon, og den pålegger blant annet virksomhetene en informasjonsplikt og en plikt til å gjennomføre og redegjøre for aktsomhetsvurderinger.⁸

Alle dybdeinformantene jobber i bedrifter som er omfattet av åpenhetsloven. Loven er et tilbakevendende tema under intervjuene – og det overordnede budskapet fra alle informantene er at åpenhetsloven i all hovedsak er et konstruktivt og nyttig tilskudd til statens innsats for å fremme ansvarlighet i næringslivet. Flere forteller at loven har gjort hele organisasjonen mer bevisst, og at de (som fagfolk/ansvarlige) blir oppsøkt i større grad enn tidligere.

«Klima og miljø har hatt stor oppmerksomhet hos oss over lengre tid. (...) Men menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, der har vi kanskje ikke sett i like stor grad at vi har et ansvar. Og det blir folk mer klar over nå, med åpenhetsloven». (C)

Noen av informantene forteller at loven diskuteres mye i næringslivsnettverk. En sier at i hennes nettverk (for virksomheters bærekraftsansvar) «dreier jo alt seg om åpenhetsloven, reguleringer som kommer – Nettverket har vært veldig viktig det siste året. 'Når kommer de «ordentlige» reglene?' (...) Det er mange frustrerte i min jobb for tiden». (A)

Informanten har inntrykk av at loven er særlig vanskelig å forholde seg til for selskap som er store nok til å omfattes, men ikke store nok til å ha «egne compliance-team». Dette er et inntrykk som deles av flere: «Vår formelle posisjon er at det er bra, men det er veldig forskjell på noen som akkurat har 50 ansatte, og oss». (B)

Samtidig melder informanten fra den minste bedriften at han ikke har inntrykk av at miljøet hans synes loven er krevende: «Opplever at bransjen har det meste på stell, så har ikke merka noe stress». Han synes heller ikke den nye loven er vanskelig å forholde seg til – «det er jo en kort lov, og man må for det meste bruke sunn fornuft». (F)

En annen informant sier at han alt i alt er «veldig positiv» til åpenhetsloven – «men den røde tråden i loven skulle vært gitt på en mye mer konkret måte fra departementet. Kontaktpunktet gjør så godt de kan ut fra den informasjonen og kompetansen de sitter på. Veldig positiv til dem [også], men de kan ikke si mer enn de vet». (D)

Hvordan har loven påvirket bedriftenes arbeid?

På spørsmål om hvordan åpenhetsloven har påvirket bedriftens arbeid med ansvarlighet, er det litt spredning i svarene. Samtidig som alle opplever den som viktig, er det bare en informant som helt tydelig formidler at loven har hatt stor betydning for hvordan bedriften jobber: «Åpenhetsloven har virkelig satt i gang mange prosesser hos oss». (C)

Hun forteller blant annet at loven har vært oppe i konsernledelsen flere ganger, det har blitt «enklere å få gjennomslag for at dette er informasjon som man skal etterspørre fra leverandørene», og «i stedet for at jeg må gå og mase på innkjøpsjefer, så tar folk kontakt selv».

Ellers er det en informant som sier at loven «har blitt et tillegg i våre revisjoner, som gjør at man kommer litt ut av systemene, og ut i en dialog med kundene sine. Har åpna praten» (D), mens de

⁸ <https://www.forbrukertilsynet.no/apenhetsloven> (hentet 13.03.2023)

fleste andre besvarer spørsmålet om hvordan åpenhetsloven har påvirket bedriftens arbeid med varianter av at den ikke har det:

«Nei, vi har egentlig hatt en del med det her å gjøre fra før, og hatt det meste på plass». (F)

«Jeg synes vi var mer i forkant». (E)

«Har egentlig ikke påvirket – den har påvirket fordi vi har satt i gang med målinger i leverandørkjeden, men vi har jo alltid jobbet ansvarlig». (A)

«For å være helt ærlig – vi tenker 'keep calm and carry on'. Ingen endring av kurs». (B)

På spørsmål om hun likevel opplever at det er noe som har endret seg siden loven kom, svarer sistnevnte: «Det er jo bra med lovgivning, [det får] en litt annen tyngde enn når det er en frivillig forpliktelse. Og så blir plutselig en del andre interessenter oppmerksomme på det, og det forandrer kunnskapen. Det har vi brukt for det det er verdt».

Det å få mer oppmerksomhet på feltet sitt er ikke et udelte gode for informanten – som også ser at det binder opp fagfolks ressurser i deler av virksomheten som kanskje ikke ville vært de høyest prioriterte i utgangspunktet: «Når det blir mer oppmerksomhet, og krav, blir folk litt redde og skal ha ekspertise – og oss er det jo ikke mange av, så det er en konstant utfordring ... Vi skal jobbe med «biggest risk to most people», men du vil jo ikke ødelegge engasjementet».

Mens det er snakk om åpenhetsloven, kommenterer tre informanter at loven ikke (på langt nær) er den eneste ESG-reguleringen som bedriften må forholde seg til. En trekker det fram som en fordel: «... og så kommer jo [EU-] taksonomien ... mye [regelverk] treffer jo oss, vi er en stor virksomhet, men jeg synes jo det er veldig fint». (C)

En annen beskriver det som et krysspress: «Det er en utfordring for en norsk bedrift, som må følge både EU og norsk lov, å stå i spagat mellom dem. (...) Når man må følge begge to, full åpenhet i den ene og legal liability risk i den andre, blir det vanskelig». (B)

På spørsmål om hun tror det kan være belastende for noen bedrifter når åpenhetsloven gir dem en ny rapporteringsoppgave, sier den tredje at hun tror *annen* rapportering kan bli krevende for en del av de små. Hun trekker fram EUs nye ikke-finansielle rapporteringskrav (CSRD); «da omfattes du når du er ganske liten». (E) Hun legger til at hun er glad for at det kommer – «for når finansinstitusjonene kommer inn, blir det en annen drive for endring» – men avslutter med å si at det er «veldig vanskelig å rapportere med henhold til taksonomien per i dag, for det er nytt for oss, og ekstremt detaljert».

Lovens andre virkninger

Informantene har også andre tanker og observasjoner om loven enn akkurat hva den har å si for bedriften deres. Blant annet kjenner de igjen lovens påvirkning hos kunder og oppdragsgivere:

«Det stilles krav i flere konkurranser nå, om at vi skal ha gjennomført aktsomhetsvurderinger, etc., og det kommer nok som følge av åpenhetsloven». (C)

«Det jeg opplever nå, er det at vi har sendt ut, som vi var tidlig ute med, får vi nå tilbake fra kundene våre». (D)

Samme informant kommer også inn på hvordan endringer i hans bedrift, påvirker andre:

«Vi har jo blitt veldig selektive. Vi kan ikke kjøpe produkter av vår reklameleverandør dersom de ikke har gjort aktsomhetsvurderinger i det neste landet i kjeden. Ikke fleece fra Kina med ukjent supplier,

liksom. Der har vi blitt veldig strenge. (...) Jeg opplever at dersom det er en bedrift som ser at vi har lagt igjen ekstremt mye penger der, retter de seg etter det».

To informanter observerer at for at bedriftenes oppfølging av underleverandører skal kunne ha en slik disiplinerende effekt, må *underleverandøren* oppleve dem som en viktig kunde. Begge bruker Apple som eksempel på en leverandør de neppe har særlig påvirkning på: «[D]u kan ende opp med noen som kan kreve at vi, som kjøper så mange telefoner, skal gjøre noe med Apple. Og det går ikke». (B) ... «Handler jo om størrelse på bedriften. Vi kan jo ikke påvirke Apple. De kommer aldri til å svare på et aktsomhetsskjema». (D)

En av informantene har opplevd å bli *holdt* ansvarlig. Når han blir spurt om sin oppfatning av åpenhetsloven, svarer han ikke direkte med tanker om loven – men heller med det han kaller «*litt store tanker*»: Bedriften hans har et morselskap som ble kjøpt opp av et stort selskap med base i Asia – som i sin tur ble involvert i en korrupsjonssak i Afrika. Selskapet (med alle underselskap) ble satt på en overvåkningsliste, noe også det norske selskapet fikk merke: «Hvis man står på en sånn liste, kan man få høre det av underleverandører – at 'dere har ikke alt i orden'». (F)

Det var særlig en veldig stor, internasjonal underleverandør som var opptatt av dette – og informanten legger til at «*saken gikk fort over*».

Hva er det med åpenhet?

Flere informanter kommer inn på temaet **åpenhet** flere ganger i løpet av intervjuene, på litt forskjellige måter. Noen omtaler åpenhet som **en styrke internt i bedriften** – at det å ha en åpen bedriftskultur er et godt utgangspunkt for arbeid med ansvarlighet. En informant svarer på spørsmålet om hva som er utfordrende i organiseringen av arbeidet med ansvarlighet og bærekraft i bedriften: «*synes det fungerer veldig bra. Ikke jobbet noe sted før som har så lite skjulte agendaer. Stor åpenhet*». (E)

En informant fra et (delvis) statlig eid selskap, trekker fram åpenheten mellom de som er i den situasjonen: «*Vi statseide møtes ganske ofte, og har veldig åpen dialog*». (B)

Den brede åpenheten som åpenhetsloven skal ivareta, omtales som en **styrke for samfunnet**: «*Også positivt for samfunnet at man kan få informasjonen*». (C) En (annen) informant setter dette poenget i sammenheng med fenomenet 'grønnvasking' når hun påpeker at åpenhet er nødvendig for å avsløre bedrifter som forsøker å skjønne sin egen innsats. «*Det er jo noe med at særlig når mange vil si hvor gode de er på bærekraft, er det viktig at det skal gå an å stille spørsmål*». (E)

Åpenhetens kanskje viktigste funksjon kan likevel komme som følge av at den blir et **mål i seg selv**: Hvis normen er mest mulig innsyn, kan det normalisere det å ha et forbedringspotensial, og gjøre det mulig for selskapene å lære av hverandres erfaringer (uten at de trenger et «safe space»⁹).

Tre informanter uttrykker at dette tross alt er kjernefunksjonen til loven. En gjør det nærmest i forbifarten, mens intervjutemaet er tilgang på informasjon: «*Det er jo ikke rapportering som gir verdi, men hvordan man opptrer ansvarlig. Ligger for mye fokus på å gjøre ting formelt korrekt*». (E)

⁹ Det er (for) tidlig å begynne å spekulere i om åpenhetsloven faktisk har satt i gang en normendring, og disse seks intervjuene er uansett et altfor tynt grunnlag. Likevel kan det være verdt å merke seg at da vi gjorde en tilsvarende undersøkelse i 2020, var det flere informanter som ønsket seg «safe spaces» – altså arenaer der selskapene kunne diskutere dilemmaer og lære av hverandre, uten at det ble offentlig kjent. Dette har ikke vært et tema i 2023; i stedet er informantene opptatte av at åpenhet også må omfatte det de kan bli bedre på.

En annen forteller at «*Dette med åpenhet i rapporteringen føler jeg at vi jobber litt med. Vi har forsøkt å kommunisere at det er ingen vits i å si at vi gjør noe vi ikke gjør*». Nå, når de sitter og jobber med redegjørelsen som skal kommuniseres etter åpenhetsloven, «*er vi også ærlige med at vi ser et forbedringspotensial*». (C)

Det er særlig den tredje av disse som er opptatt av at åpenheten må være et mål i seg selv – og at et krav om åpenhet (og ærlighet) er nødt til å gå hånd i hånd med forståelse for at ikke alt er perfekt:

«*Det er jo ingen skjønnhetskonkurranse – eller, det er jo åpenheten som er skjønnheten. Det skal jo strengt tatt handle om outcomes, og da må du få lov til å ikke være perfekt (...) du må tenke åpne øyne og ører, tenke samarbeid, og 'la oss prøve å gjøre det bedre'*». (B)

Informanten er samtidig ambivalent til det hun på et tidspunkt kaller «*den brutale åpenhetsbiten*» – for hva vil skje når alle får vite at et selskap faktisk har begått overtramp?

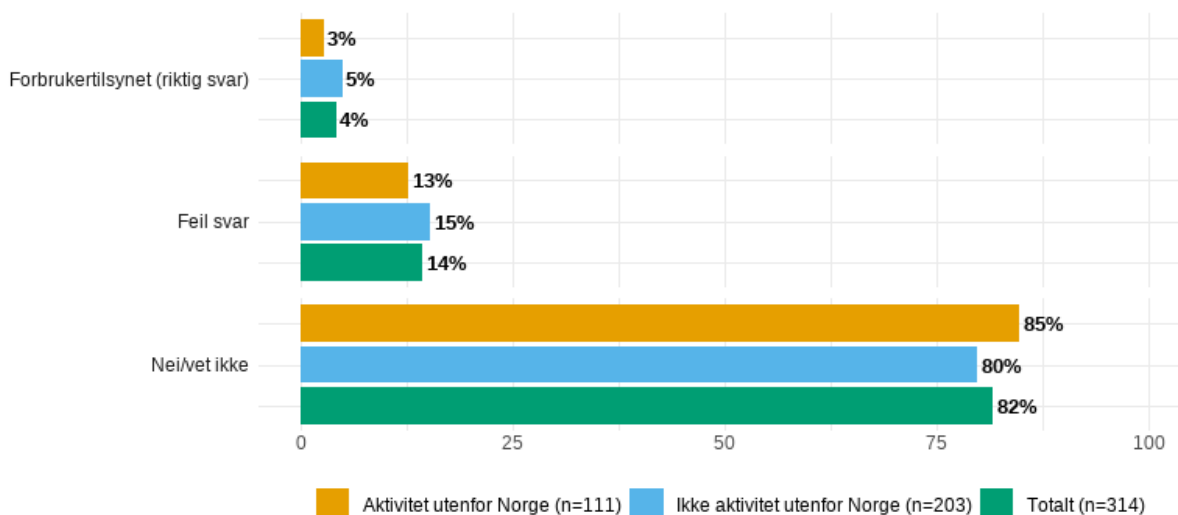
«*Til slutt er det selskapet som må stå i stormen og forklare det, og det kan jo påvirke hva man faktisk bruker tiden på – så det kan vri ressurser fra det som faktisk kan hjelpe. Det er utfordringen, selv om vi synes åpenhet er veldig bra*».

Forbrukertilsynet og åpenhetsloven

I den kvantitative undersøkelsen var det bare 13 av de 314 som fikk spørsmålet (de som hadde hørt om åpenhetsloven), som visste at Forbrukertilsynet fører tilsyn med åpenhetsloven – og bare *tre* respondenter med virksomhet utenfor Norge, visste svaret.

Respondentene fikk ikke oppgitt alternativer, og totalt 4 % svarte riktig.

Figur 24 – Vet du hvem som fører tilsyn med åpenhetsloven?

Blant dybdeinformantene er ikke Forbrukertilsynets rolle i forbindelse med åpenhetsloven like ukjent – men den er litt uavklart. Tre informanter kommer inn på Forbrukertilsynets rolle i løpet av samtalen, og ingen av dem har hatt det helt klart for seg hva som er Forbrukertilsynets funksjon eller hvordan de kan bistå.

En av de to informantene som ble rekruttert via spørreskjemaet, var kjent med Forbrukertilsynets rolle.¹⁰ Når hun blir spurt hva som eventuelt er utfordrende med åpenhetsloven, svarer hun først: «Synes Forbrukertilsynet kom sent i gang for å råde folk». Hun forteller at hun lette etter informasjon om loven på Forbrukertilsynets nettsider, men «det fantes ikke hos Forbrukertilsynet, for de hadde ikke bygd nettsidene sine ennå». Når intervjueren lurer på hva slags informasjon hun savnet fra Forbrukertilsynet, er svaret «mer om hva en aktsomhetsvurdering var – i all hovedsak eksempler, for det var så mye fluff. Det var ikke satt ned noe konkret om hva en aktsomhetsvurdering var». (A)

En annen informant tar opp Forbrukertilsynet ved å si at hun «stusset over» at det var dit funksjonen var lagt. Senere, på spørsmål om hun kan se noen problemer med loven, svarer hun «Ikke egentlig, men (...) Nå er det jo at vi vet ikke helt hva som forventes. Veiledningen må på plass, og vi trenger litt flere rettesnorer fra Forbrukertilsynet. Det blir å prøve seg fram, særlig dette første året». (C)

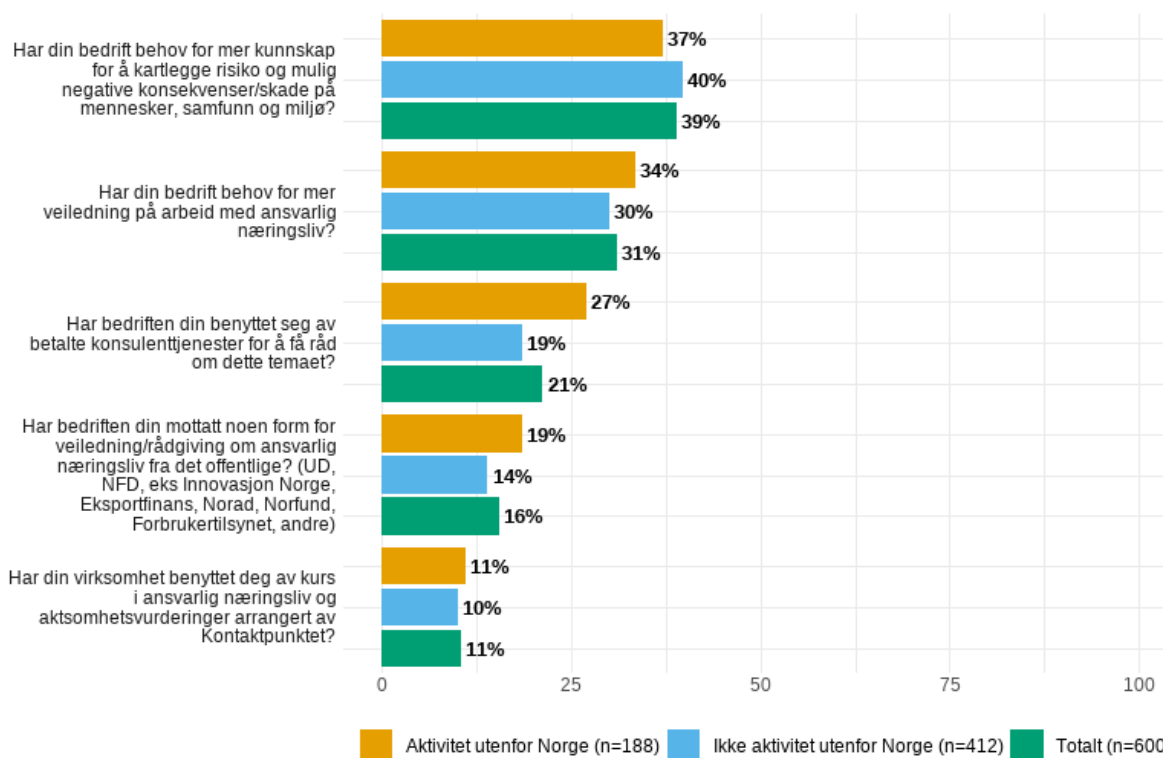
Den tredje informanten som tar opp forbrukertilsynet, forteller at han har hatt en følelse av at Forbrukertilsynet har hengt etter Kontaktpunktet – og legger til: «Vi har mange spørsmål, og får egentlig ikke noe godt svar». (D) Han har spurt Forbrukertilsynet om hvor omfattende aktsomhetsvurderingene skal være, og fått til svar at de skal være «dekkende – men dette er første året, så de ønsker å gå opp dette i år».

¹⁰ Hun var ikke selv den som svarte på skjemaet, og bedriften hun jobber i, er ikke blant de få som svarte riktig.

Veilednings- og informasjonsbehov

Dette kapitlet tar for seg bedriftsledernes veilednings- og informasjonsbehov. Først presenteres veiledningsbehov og viktige informasjonskilder fra den kvantitative undersøkelsen; deretter kommer dybdeinformantenes innspill om sine veilednings- og informasjonsbehov.

Figur 25 – Samlefigur. Kunnskap og veiledning

39 % av bedriftene svarer at de har behov for mer kunnskap for å kartlegge risiko og mulige negative konsekvenser/skade på mennesker, samfunn og miljø.

- Blant de minste bedriftene, med 5 eller færre ansatte, har 26 % svart at de har behov for mer kunnskap – en signifikant lavere andel enn blant større bedrifter. Flest oppgir å ha behov for mer kunnskap blant de som har 50-99 ansatte (61 %). Til sammenligning svarer 53 % av bedriftene med 21-49 ansatte og 50 % av de med minst 100 ansatte at de har behov for mer kunnskap om dette.
- 28 % av bedriftene innen varehandel, reparasjon av motorvogner, og bare 19 % av de i finans, forsikring og eiendomsvirksomhet, har behov for mer kunnskap – signifikant lavere andeler enn i øvrige bransjer.
- Av de som kjenner til OECDs retningslinjer, svarer 50 % at de har behov for mer kunnskap. Av de som *ikke kjenner* OECDs retningslinjer er det 35 % som svarer at de har behov for mer kunnskap.

31 % av bedriftene har behov for mer veiledning på arbeid med ansvarlig næringsliv.

- 22 % av de minste bedriftene, med 5 eller færre ansatte, har svart at de har behov for mer veiledning på arbeid med ansvarlig næringsliv. Andelen er signifikant lavere enn den er blant større bedrifter, hvor i snitt 42 % har behov for mer veiledning.

- 40 % av de som kjenner til OECDs retningslinjer, svarer at de har behov for mer veiledning. Av de som *ikke kjenner* OECDs retningslinjer er det bare 28 % som svarer at de har behov for mer veiledning.

21 % av bedriftene har brukt betalte konsulenttenester for å få råd om ansvarlig næringsliv/bærekraft.

- Det er en klar sammenheng mellom bedriftsstørrelse og andelen som har brukt betalte konsulenttenester. Av bedrifter med 5 eller færre ansatte, har 12 % brukt betalte konsulenttenester – og andelen øker lineært, til 41 % blant de med minst 100 ansatte.
- Bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har i mindre grad brukt konsulenter for råd for dette temaet enn øvrige bedrifter.
- Det er også en forskjell mellom de som kjenner til OECDs retningslinjer og de som ikke gjør det. 30 % av de som kjenner retningslinjene, har brukt betalte konsulenttenester, mot 18 % av de som ikke kjenner retningslinjene.

16 % av bedriftene har fått en form for veiledning fra det offentlige.

- Bare 10 % av bedriftene med 5 eller færre ansatte har fått offentlig veiledning/rådgivning; en signifikant lavere andel enn blant større bedrifter.
- 22 % av de som kjenner OECDs retningslinjer, har fått offentlig veiledning; en signifikant høyere andel enn hva de som ikke kjenner OECDs retningslinjer, hvor 13 % har fått veiledning.

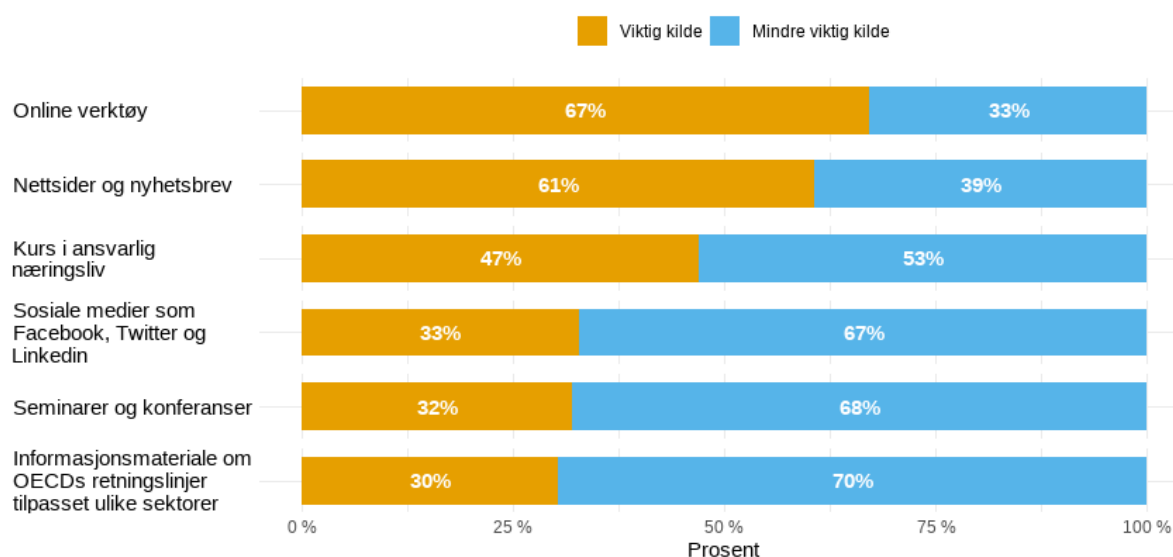
11 % av bedriftene oppgir at virksomheten har benyttet seg av kurs i ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger arrangert av Kontaktpunktet.

- Det er en sammenheng mellom størrelsen på bedriften og hvor stor andel som har brukt Kontaktpunktets kurs, hvor de største bedriftene i større grad har brukt kursene. Sammenhengen er særlig tydelig når det gjelder omsetning, der bare 4 % av bedriftene med under 1 million i årlig omsetning har benyttet seg av Kontaktpunktets kurs, mot 34 % av de med over 300 millioner i omsetning. Tendensen er også klar for størrelse målt i antall ansatte.

Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2019 og 2023 for spørsmålene som presenteres i figur 25.

Neste figur viser andelen som oppgir ulike informasjonskilder som viktige kilder til informasjon fra Kontaktpunktet. Spørsmålet ble stilt slik: *«Kontaktpunktet ønsker å nå ut i sin kommunikasjon til flest mulig bedrifter. Jeg skal nå lese opp noen forskjellige kilder og for hver kilde jeg leser opp vil jeg vite om dette er en viktig kilde for deg eller en mindre viktig kilde.»*

Figur 26 – Informasjonskilder. N = 600

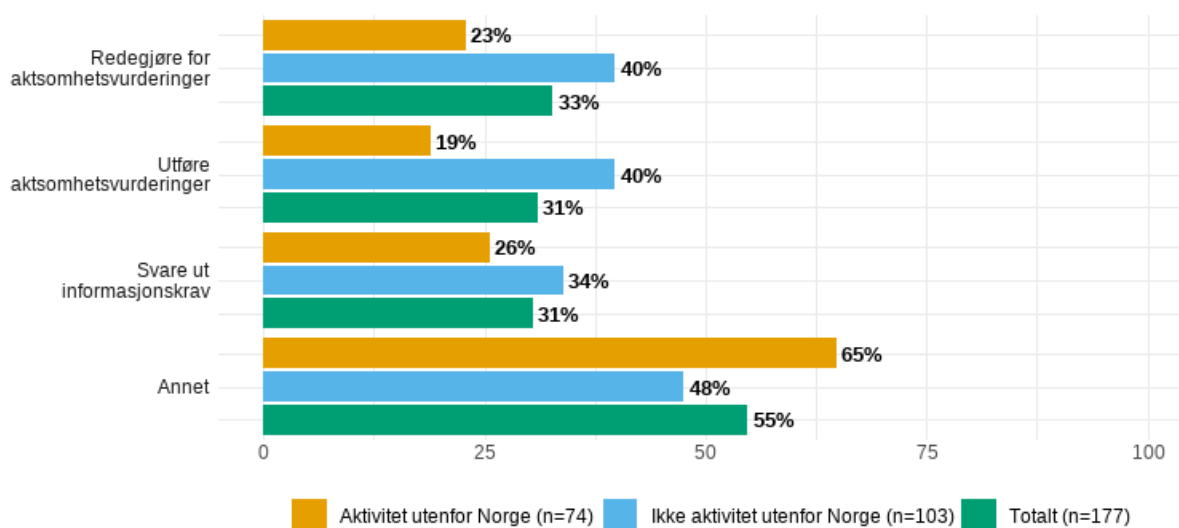

- Det er ingen signifikante forskjeller mellom bedriftene i hvorvidt de opplever online verktøy og nettsider og nyhetsbrev som mer eller mindre viktig kilde til informasjon. Bedriftene svarer ganske likt, hvor 67 % svarer at det er en viktig kilde, og det er ingen tydelige faktorer som skiller de som mener det er et mer eller mindre viktig verktøy.
- Det samme gjelder nettsider og nyhetsbrev hvor 61 % mener det er en viktig kilde.
- Jo større bedriften er, jo oftere synes de at kurs i ansvarlig næringsliv er en viktig kilde til informasjon. Denne tendensen toppe seg hos bedrifter med 50 til 99 ansatte, hvor 72 % synes det er en viktig kilde, og flater deretter ut. Bedriftene med 50-99 ansatte og over 100 ansatte har i henholdsvis 72 % og 59 % av tilfellene svart at kurs er en viktig informasjonskilde. Av bedriftene med under 50 ansatte har i snitt 45 % svart at kurs er viktig.
- Varehandel, reparasjon av motorvogner-bransjen har i 17 % av tilfellene svart at de synes seminarer og konferanser er en viktig kilde. Dette er en signifikant lavere andel enn hva en ser blant de andre bedriftene. Totalt sett synes 32 % at dette er en viktig kilde.
- Til sist skiller de aller største bedriftene seg ut, hvor 53 % av bedrifter med over 100 ansatte synes at informasjonsmateriale om OECDs retningslinjer tilpasset ulike sektorer er en viktig kilde til informasjon.
- Det kun små, ikke-signifikante endringer fra 2019 til 2023. Av informasjonskildene er online verktøy på topp, og informasjonsmateriale på bunn, både i 2019 og 2023.

Behov for veiledning i forbindelse med åpenhetsloven

I 2023 ble de 177 bedriftene som svarte at de er omfattet av åpenhetsloven, spurt hvilke områder virksomheten trenger veiledning om.

Figur 27 – Hvilke områder trenger din virksomhet veiledning om? (flere svar mulig)

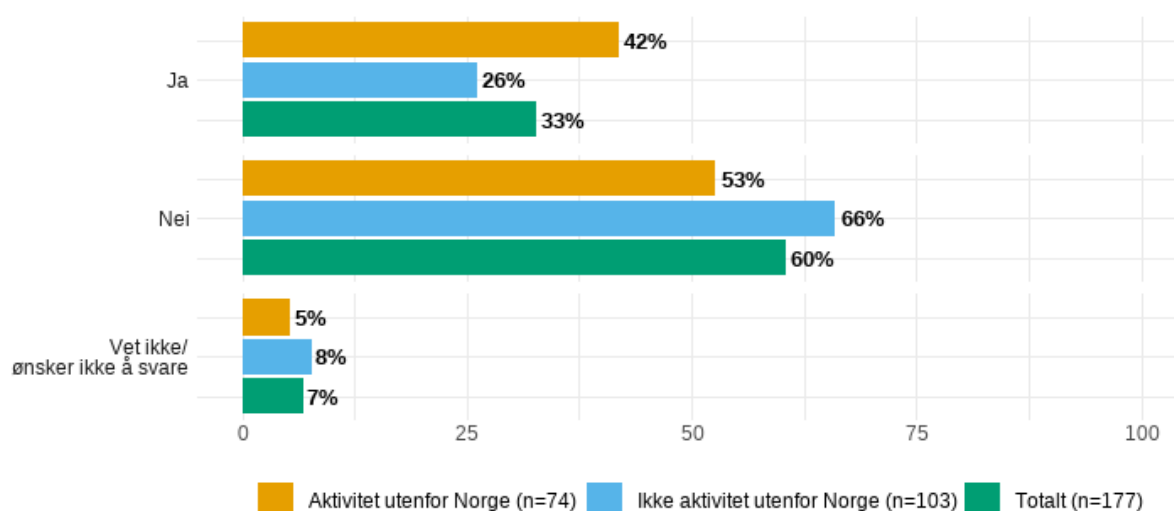
33 % trenger veiledning for å redegjøre for aktsomhetsvurderinger, 31 % trenger veiledning for å utføre aktsomhetsvurderinger og 31 % trenger veiledning for å svare ut informasjonskrav. Merk at spørsmålet kun er stilt til de som svarte at deres virksomhet er omfattet av åpenhetsloven, og at det har vært mulig å velge flere svaralternativer.

- Det er signifikant forskjell mellom bedriftene med og uten aktivitet utenfor Norge på spørsmålet om behov for veiledning om å utføre aktsomhetsvurderinger. 19 % av de med utenlandsaktivitet har svart at de trenger veiledning om dette, mot 40 % av de som ikke har utenlandsaktivitet. Bedrifter som har aktivitet utenfor Norge, oppgir altså sjeldnere behov for veiledning om å utføre aktsomhetsvurderinger enn de som kun har aktivitet i Norge.

Over halvparten av bedriftene svarer «Annet». På dette spørsmålet har det ikke vært mulig å spesifisere *hvilke* andre områder bedriften kunne trengt veiledning på.

Deretter spørres de 177 bedriftene som har svart at de er omfattet av åpenhetsloven om de har mottatt informasjonskrav etter loven.

Figur 28 - Har virksomheten mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven?

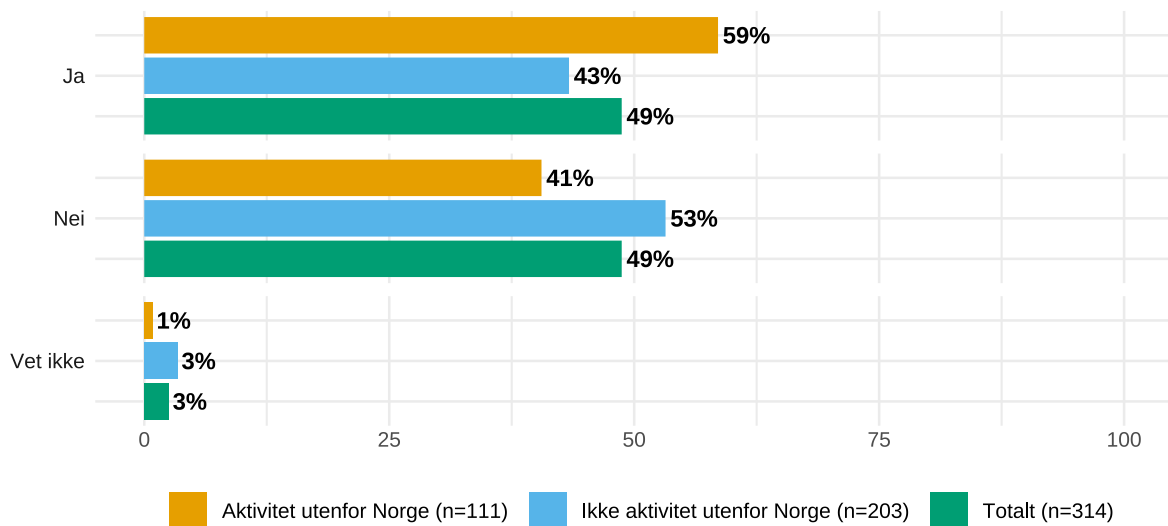

Her oppgir én av tre bedrifter at de har fått informasjonskrav etter åpenhetsloven.

- Andelen er høyest blant bedriftene med aller høyest omsetning (62 % av de med over 300 millioner i omsetning). Det er også antydning til samme tendens når det kommer til bedriftsstørrelse målt i antall ansatte, hvor de største bedriftene i større grad oppgir å ha mottatt informasjonskrav.
- Det er ikke signifikant forskjell mellom de med og uten utenlandsaktivitet, selv om forskjellen er på (hele) 16 prosentpoeng, hvor 42 % av de med utenlandsaktivitet har mottatt informasjonskrav mot 26 % av de uten utenlandsaktivitet. Siden spørsmålet kun ble stilt til de som har svart at deres virksomhet er omfattet av åpenhetsloven (n=177), er feilmarginene større enn hvis alle respondentene hadde fått spørsmålet.

Alle bedriftene med kjennskap til åpenhetsloven (n=314), fikk så spørsmål om risikokartlegging.

Figur 29 - Har bedriften kartlagt risiko for negative konsekvenser for menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i egen virksomhet, leverandørkjede og/eller gjennom forretningspartnere? (Bedrifter med kjennskap til åpenhetsloven)

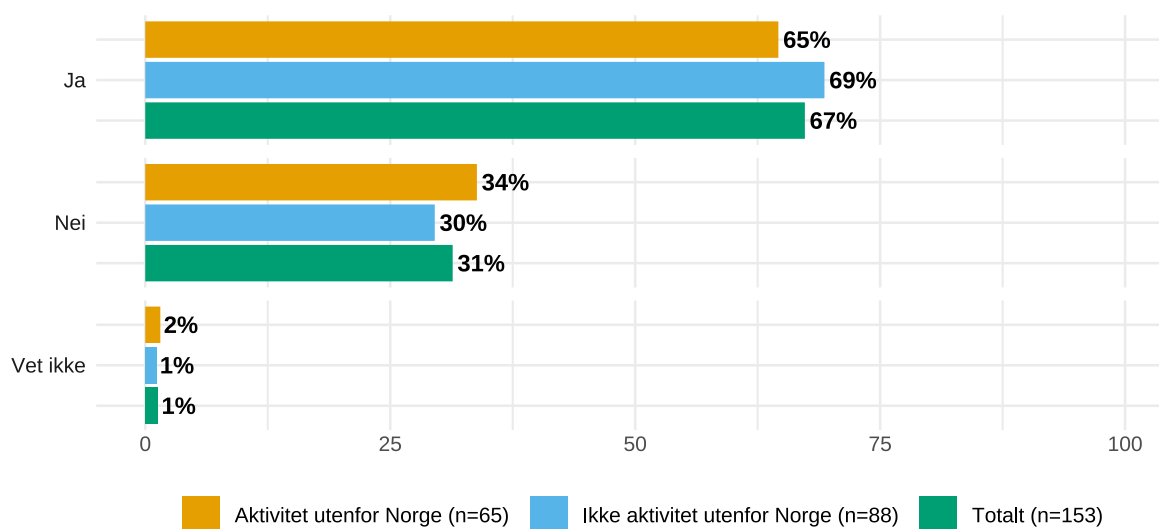

49 % av bedriftene har kartlagt risiko for negative konsekvenser for menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i egen virksomhet, leverandørkjede og/eller gjennom forretningspartnere.

- Det er signifikante forskjeller mellom bedriftsstørrelsene, hvor andelen som svarer at de har kartlagt risiko varierer fra 30 % for de minste bedriftene, fra 1-5 ansatte til 75 % blant de største bedriftene (med over 100 ansatte).
- Det er signifikante forskjeller mellom de med og uten aktivitet utenfor Norge, hvor de med aktivitet utenfor Norge i større grad har kartlagt risiko.

De som svarte ja på det foregående spørsmålet, fikk deretter et oppfølgingsspørsmål.

Figur 30 - Har bedriften iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser?

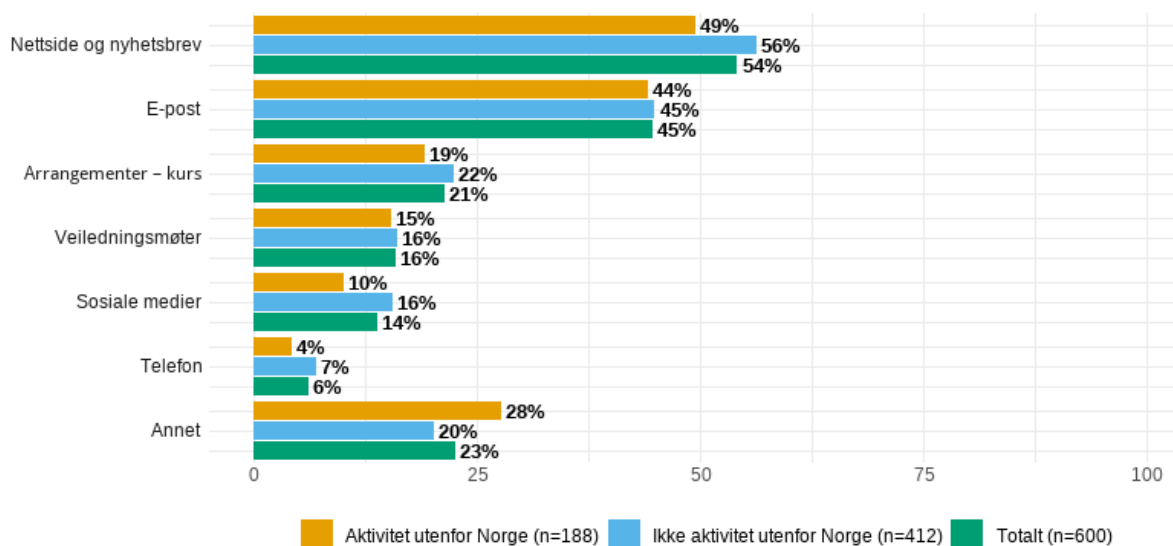

Merk at dette spørsmålet ble stilt til relativt få respondenter (n=153).

- Respondentene med over 300 millioner i omsetning svarer i signifikant høyere grad ja på dette spørsmålet (90 %). Til sammenligning har 61 % av bedrifter med mindre enn 300 millioner i omsetning svart at de har iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser.

Til sist ble bedriftene spurt om hvordan de ønsker å få informasjon om åpenhetsloven.

Figur 31 - Hvordan ønsker din virksomhet å få veiledning om åpenhetsloven? (flere svar mulig)

Dette spørsmålet ble stilt til alle respondentene, uavhengig av om de har kjennskap til / er omfattet av loven eller ikke, og det var mulig å velge flere svaralternativ. Over halvparten (54 %) svarte at de ønsker veiledning om åpenhetsloven gjennom nettside og nyhetsbrev. Litt under halvparten (45 %) ønsker veiledning på e-post. 21 % ønsker veiledning i form av kurs, og 16 % i form av veiledningsmøter. Færrest ønsker veiledning på sosiale medier og telefon. Det er nesten ingen forskjeller mellom undergruppene når det kommer til ønsket veiledningsformat.

- 47 % av bedriftene med minst 100 ansatte har svart «Arrangement – kurs», noe som er en signifikant høyere andel enn blant mindre bedrifter. Til sammenligning valgte bare 13 % av de med fem eller færre ansatte dette alternativet.
- Av de som har svart «Annet», har mange presisert at de ikke behøver informasjon, eller oppsøker informasjon selv ved behov. Det er også flere som forteller at de forventer at deres konsulenter og rådgivere er oppdatert, og at de derfor ikke behøver mer informasjon.

Dybdeinformantene om informasjons- og veiledningsbehov

Informantenes innspill om dette kan grovt sett deles i to: De som har å gjøre med arbeid med ansvarlighet og bærekraft i stort, og de som konkret har å gjøre med etterlevelse av (og tilsyn med) åpenhetsloven. Både på feltet generelt og spesifikt knyttet til åpenhetsloven ønsker informantene seg i all hovedsak **forenkling** og **eksempler**.

En av (kurs-)informantene beskriver tilgangen på informasjon på feltet generelt som «*overveldende ... synes det er veldig mye, og ofte veldig formelt. Ikke så håndterbart*». Hun fortsetter med at det ikke er så vanskelig for hennes konsern, som er stort, men hun tror det for mange av de mindre er «*for lett å dette av, og for lett å kjøpe tjenester som kanskje ikke gir verdi en gang, for å forstå det*». For å bøte på det, ser hun for seg at «*det offentlige kunne laga en «for dummies»-versjon*». (E)

En annen beskriver Kontaktpunktets innføring i aktsomhetsvurderinger som et nyttig dokument – mens hun flere ganger nevner at sektorveilederne er «*overveldende*» og kunne vært nyttigere: «*OECD har de sektorveilederne. Men de er for omfattende. De kan bli kortere og mer oppsummerende. (...) Kunne hatt noe mer tilsvarende innføringsveilederen der (...) kortveiledere, da kjennes de kanskje mer relevante*». (C)

Det er ellers et gjennomgangstema i intervjuene at det informantene har mest nytte av, er praktiske eksempler og erfaringsutveksling. En beskriver det som en «*utfordring at de som er mest engasjert i disse tingene, har for lite praktisk erfaring*».

Når det kommer til åpenhetsloven, er det mest usikkerhet knyttet til hvor langt ned i bedriftenes leverandørkjeder aktsomhetsvurderingene må gjennomføres. Noen etterlyser også avklaringer rundt hvordan *tilsynet* med loven kommer til å fungere, og en informant ønsker seg en «statusrapport»:

«*... tenker vel at staten burde komme på banen i samarbeid med Kontaktpunktet, og si at nå har loven vart i ett år. Disse tiltakene har vi gjort i henhold til loven. Får man et tilsyn? Hvordan skal vi forholde oss til det? Hvordan vil et slikt opplegg være? Veldig viktig at de sier hvordan de vil gjøre oppfølgingen av det. At det ikke blir helt stille før det plutselig dukker opp et tilsyn i postkassa di*». (D)

Til slutt kan nevnes at to informanter tar opp det at selv om næringslivet i Norge stort sett har fått med seg at åpenhetsloven er innført, er det mange som *handler med* det norske næringslivet som blir overrasket når det nå kommer nye skjema de må undertegne. En informant synes dette er noe det norske virkemiddelapparatet kunne ta tak i:

«*Det er jo ikke bare norske bedrifter som er omfattet av dette. Andre må jo også forplikte seg – og det blir viktig for UD å kommunisere dette ut. (...) 'Hvorfor spør vi dere om dette? Hvorfor sender vi en lenke til [konsulentselskap]?' Der kunne UD ha bidratt*». (A)

Kvantitative hovedfunn

Her oppsummeres de viktigste kvantitative funnene og de største forskjellene mellom 2019 og 2023.

De største forskjellene mellom 2019 og 2023:

- Andelen som svarte at styret er involvert i bedriftens arbeid med ansvarlig næringsliv og bærekraft, økte fra 67 % i 2019 til 77 % i 2023.
- Andelen som har kartlagt risiko på områdene menneskerettigheter og miljø og klima, har steget signifikant fra 2019 til 2023.
 - I 2019 hadde 15 % kartlagt risiko på området menneskerettigheter, mot 26 % i 2023.
 - I 2019 hadde 45 % kartlagt risiko på området miljø og klima, mot 62 % i 2023.

De største forskjellene mellom de som kjenner Kontaktpunktet og de som ikke gjør det:

- De som kjenner Kontaktpunktet:
 - Har signifikant oftere en eller flere ansatte som jobber med ansvarlig næringsliv/bærekraft enn de som ikke kjenner kontaktpunktet (41 % mot 23 % blant de som ikke kjenner Kontaktpunktet).
 - Svarer i mindre grad feil på hvem som fører tilsyn med åpenhetsloven.
 - Kjenner oftere til åpenhetsloven (71 % mot 50 %).
 - Svarer oftere at de er omfattet av åpenhetsloven (74 %) enn de som ikke kjenner Kontaktpunktet (54 %).
 - Har oftere (22 %) brukt OECDs retningslinjer og verktøy enn de som ikke kjenner Kontaktpunktet (4 %).
 - Er mer enige i at OECDs retningslinjer er relevante for deres bedrift.
 - Er mer enige i at ansvarlig næringsliv og bærekraft er integrert i deres daglige forretningsdrift.
 - Inkluderer oftere åpenhet og rapportering om ansvarlighet/bærekraft (95 %) i sine retningslinjer. De som ikke kjenner til Kontaktpunktet har i 78 % dekket disse områdene i sine retningslinjer.
 - Har oftere skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft (71 % mot 50 %).
 - Har i større grad satt seg inn i ILOs kjernekonvensjoner.
 - Kjenner i større grad til OECDs veileder for aktsomhetsvurdering.
 - Kjenner i større grad til OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

For mange spørsmål er det forskjeller etter hvor stor bedriften er, der kjennskap og kunnskap øker i tråd med bedriftsstørrelse.

Konklusjoner fra den kvalitative analysen

Kursinformantene synes stort sett OECDs retningslinjer er gode og dekkende; noen ser på FN-prinsippene som mer grunnleggende. Kontaktpunktet får også jevnt over gode skussmål, og sees på som faglig sterke, samtidig som noen synes det kan bli litt for teoretisk. Informantene synes Kontaktpunktet er for lite kjent, tatt i betraktning hvor nyttige de kan være.

Alle informantene viser til folks personlige ansvarfølelse / ønske om å «gjøre det rette» som en av de viktigste driverne for ansvarlighet. Alle har også erfart at lover og reguleringer er essensielle drivere, skjønt noen ser potensielle kostnader ved regulering av ansvarlighet: Det tar tid, kan binde opp knappe ressurser som kunne gjort mer nytte for seg et annet sted, og det kan føre til at innsats for faktisk forbedring kommer i skyggen av «juridisk ryggdekning».

Samtidig er alle informantene (i all hovedsak) positive til åpenhetsloven. Flere har inntrykk av at loven har vært bredt bevisstgjørende, og også informanter som sier at loven ikke har påvirket hvordan bedriften *arbeider* med ansvarlighet, påpeker at har den ført til bredere/mer systematisk dokumentasjon og rapportering. Noen informanter kommenterer at de tror loven er mest utfordrende for virksomheter som er store nok til å være omfattet av den, men ikke så store at de har egne *compliance*-team. Ellers er det en del usikkerhet rundt hvor langt ned i leverandørkjeden det forventes at virksomhetene gjennomfører aktsomhetsvurderinger, og flere påpeker at Forbrukertilsynet kom (for) sent i gang med å informere om loven.

Det kanskje tydeligste budskapet fra informantene, er at den nyttigste veiledningen på feltet er *praksisnær*. Ansvarlig næringsliv handler til syvende og sist hvordan bedriftene håndterer de vanskelige situasjonene som faktisk oppstår – som ofte er komplekse og kontekstavhengige. Eksempler og erfaringsdeling blir også særlig viktig fordi det ofte ikke er nok at de som sitter med *fagansvaret*, tar ansvar. Også «*linjen som skal gjøre det*», må skjønne hva det går ut på – uten at det kan forventes at hele bedriften skal sette seg inn i fagfeltet.

Her kommer også åpenhetsloven inn igjen: Hvis loven legger opp til at virksomhetene også åpner opp om egne svakheter og forbedringspotensial, kan det rett og slett bli bedre tilgang på erfaringer å lære av.